

Ett avgörande val för framtiden?

Faktorer som påverkar grundskoleelevers val mellan
högskole- och yrkesförberedande gymnasieprogram

Lisbeth Denian och Marina Johansson

Lisbeth Denian och Marina Johansson

Vt 2012

Examensarbete, 15 hp

Studie- och yrkesvägledarprogrammet, 180 hp

Abstract

A new gymnasium reform came into force in autumn of 2011. The purpose of the new reform was to increase the status and the quality of the vocation programs. There has also been a change to the requirements for entry into these programs which has increased the differences between the study and the vocational programs. The selection of gymnasium can therefore be crucial for future University studies.

The result in this report shows that the student's way of thinking is different from the government's view on education. Students tend to take a more strategic approach to the selection of gymnasium. The students are more bias towards selection of programs that enables them to choose higher education in order not to limit their changes for access to the volatile work market. Further, we have looked into the importance of student counseling and the governing factors which controls the selection of the student's educational decision.

We are of the opinion that knowledge and understanding of the role genus and social heritage plays in connection with studies, selection of schools and the way people choose their educational path is of great importance towards our coming careers as Student Councilors. Student counseling plays a crucial role in showing students the various alternatives and possibilities available for education. We will through our professional competence, knowledge and awareness about genus and social heritage have an understanding about the various issues that can influence a student's choice of education. Factors such as social heritage, parents, and school personal and student counselors are some of the factors which are presented in our result.

Keywords: socioekonomiskbakgrund, GY11, Gymnasievalet, kulturellt kapital, sortering, studie- och yrkesvägledning

Sammanfattning

En ny gymnasiereform har trätt i kraft under hösten 2011 och syftet med den nya gymnasiereformen var att öka statusen och kvaliteten på de yrkesförberedande programmen. Det har också skett en förändring i behörighetskraven vilket betyder att det är större skillnader mellan högskole- och yrkesförberedande program. Valet mellan högskole- och yrkesförberedande program kan därmed bli avgörande för framtida universitetsstudier. Vi har undersökt betydelsen av studie- och yrkesvägledningen där faktorer som styr utfallet av den direkta kontakten av studie- och yrkesvägledningen redovisas. Vårt resultat visar att den nya gymnasiereformen 2011 har påverkat elevernas val mellan högskole- och yrkesförberedande program. Eleverna tänker emellertid inte på samma sätt som regeringen utan är mer strategiska i sitt gymnasieval. De väljer hellre ett högskoleförberedande program för att inte begränsa sina framtida studie- och yrkesmöjligheter. Dessutom visar studien att flickor och pojkar väljer efter olika kriterier. Faktorer som socioekonomisk bakgrund, omgivning, stöd av föräldrar, skolans personal och studie- och yrkesvägledningen är några påverkansfaktorer som vi presenterar i vårt resultat. I jämförelse med tidigare forskning ser vi flera samband i vårt resultat.

Sökord: socioekonomisk bakgrund, GY11, Gymnasievalet, kulturellt kapital, sortering, studie- och yrkesvägledning

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
SYFTE	2
FRÅGESTÄLLNINGAR	2
BAKGRUND	2
VIKTEN AV GYMNASIEVALET	2
<i>Förändringar efter 2010</i>	3
FAKTORER SOM PÅVERKAR ELEVERS GYMNASIEVAL	4
<i>Socioekonomisk bakgrund</i>	4
<i>Kön</i>	5
<i>Sorteringsmekanismer</i>	7
STUDIE OCH YRKESVÄGLEDNING	8
<i>Vägledning ur ett samhällsperspektiv</i>	8
<i>Socioekonomisk bakgrund kopplat till vägledning</i>	9
<i>Kön kopplat till vägledning</i>	10
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	10
PIERRE BOURDIEU TEORI.....	10
<i>Kapital, fält och habitus</i>	11
<i>Kulturellt kapital och Utbildningsinformation</i>	11
METOD	11
LITTERATURANKNYTNING.....	11
BEGREPP I RAPPORTEN	12
DATAINSAMLINGSMETOD	12
URVAL.....	13
AVGRÄNSNING	14
GENOMFÖRANDE.....	14
ANALYS OCH BEARBETNING.....	15
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	16
RESULTAT	17
FAKTORER SOM PÅVERKAR GYMNASIEVALET	20
STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNINGENS BETYDELSE FÖR GYMNASIEVALET	21
GYMNASIEREFORMENS PÅVERKAN PÅ ELEVERS GYMNASIEVAL MELLAN HÖGSKOLE- OCH YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM	23
ANALYS	24
ANALYS AV PÅVERKANSAKTORER I SAMBAND MED GYMNASIEVALET	24
ANALYS AV STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNINGENS BETYDELSE	27
ANALYS AV PÅVERKANSAKTORER I VALET MELLAN HÖGSKOLE- OCH YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM.....	29
DISKUSSION	31
PÅVERKANSAKTORER I SAMBAND MED GYMNASIEVALET	31
GYMNASIEVALET OCH STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNINGENS BETYDELSE.....	33
DEN NYA GYMNASIEREFORMENS PÅVERKAN I SAMBAND MED ELEVERS GYMNASIEVAL MELLAN HÖGSKOLE- OCH YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM.....	35
METODDISKUSSION	37

FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	38
REFERENSLISTA	39
BILAGOR.....	41
BILAGA 1: INTERVJUGUIDE.....	41
BILAGA 2: SAMTYCKE INFÖR INTERVJUER.....	41
BILAGA 3: ANALYSVERKTYG	41

INLEDNING

Sedan den nya gymnasiereformen 2011 trädde i kraft har den omdebatterats livligt. Det har skett en rad förändringar där de som väljer yrkesprogram inte längre per automatik får en behörighet till högskolan. Debatten kring gymnasiereformen 2011 pågår inom flera olika områden som till exempel i Lärarnas webbtidning (2011-12-16) där Torleif Ljungros skriver om värdegrund där det diskuteras om ett A- respektive B- lag, och om nytt betygssystem som han menar döljer en dold agenda som segregerar och försämrar förutsättningarna om en bra gymnasieskola för våra ungdomar. Dessutom har det enligt högskoleverket (HSV) skett en omstrukturering, där man minskat antalet platser på högskolan för dem som kompletterar sina gymnasiebetyg inom kommunal vuxenutbildning.

I flera dagstidningar som till exempel Hallandsposten (2012-02-01) debatteras gymnasiereformen 2011, Karin Lundahl skriver bland annat att eleverna inte ska behöva välja framtida yrke och låsa in sig på en utbildning eller ha begränsade möjligheter till byte av karriär på en föränderlig arbetsmarknad redan vid 16 års ålder. Det verkar som att ungdomar ändå har tankar om utbildning, framtid och karriär och vi tror att det finns en risk att ungdomar blir mer stressade och tveksamma inför gymnasievalet då gymnasievalet får en större påverkan på fortsatta studier.

Enligt Trondmans (1994) studie ser ungdomar med akademisk bakgrund högskolestudier som självklara och en förlängning av gymnasieskolan medan ungdomar som kommer från en icke akademisk bakgrund ser studier som en prestation och möjlighet till ett annorlunda liv. Föräldrarnas utbildningsnivå är det som spelar störst roll för elevers ansökan till högskolan. Föräldrar med akademisk utbildning påverkar sina ungdomar att söka högskoleförberedande program. En avgörande betydelse har också föräldrarnas möjlighet att stötta och ställa krav på elever samt deras kunskaper och insikter kring utbildning. Det olika val som görs inom ramen av skolan har betydelse (SOU 2000:47 Mångfald i högskolan). Vi har genom litteraturstudier i samband med vår utbildning fått insikt i hur socioekonomisk bakgrund och kön också påverkar människor i olika valsituationer (Bourdieu, 2004; Hodgkinson & Sparkes, 1997; Trondman, 1994). Därför vill vi genom kvalitativa intervjuer få en bild av bakomliggande faktorer som ligger till grund för beslutsprocessen inför gymnasievalet.

Vi anser att kunskap kring socioekonomisk bakgrund och kön i förhållande till studie- och yrkesval har en stor betydelse i vår kommande yrkesroll som studie- och yrkesvägledare. Studie och yrkesvägledningen fyller en viktig funktion att visa elever alternativa vägar och möjligheter. Vi ska genom vår yrkeskompetens ha kunskaper om kön och socioekonomisk bakgrund för att få förståelse för vad som kan påverka en elev vid valet av studier. Det är därför extra intressant att få elevers egna beskrivningar av upplevelser kring studie- och yrkesvägledningen på grundskolan samt få svar på om den nya gymnasiereformen påverkat i valet mellan högskole- och yrkesförberedande program. Som en följd av förändringar som skett i gymnasieförordningen tillsammans med studie- och yrkesvägledningen vill vi få svar på påverkansfaktorer och hur studie- och yrkesvägledningen på bästa sätt kan möta elevers behov.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syfte

Studiens syfte är att beskriva, analysera och förstå faktorer som påverkar elevers val av gymnasieprogram. Vidare är syftet att undersöka vilket stöd grundskoleeleverna upplevt och önskat i samband med Studie- och yrkesvägledningen inför gymnasievalet. Den betydelse som kön och klass har haft för elevernas val och hur de samspelat med övriga faktorer i de tre frågeställningarna kommer att analyseras och diskuteras i anslutning till våra resultat.

Frågeställningar

1. Vilka faktorer beskriver eleverna har påverkat dem inför gymnasievalet?
2. Vilken betydelse har studie- och yrkesvägledning haft för dessa elevers val av gymnasieprogram?
3. I vilken mån har den nya gymnasiereformen påverkat elevers gymnasieval mellan högskole- och yrkesförberedande program?

BAKGRUND

Avsnittets bakgrund inleds med en beskrivning av vikten av elevernas gymnasieval, gymnasieprogrammets utveckling genom tiderna och förändringar gjorda efter år 2010. Därefter följer faktorer som påverkar elevers gymnasieval såsom socialbakgrund och omgivning. Vidare en beskrivning om hur kön- och genus mönster uppkommer och utvecklas, om förändrade könsroller och slutligen sambandet mellan gymnasievalet och kön- och genusroller. Avsnittet avslutas med en redogörelse kring hur gymnasievalet kan uppfattas som en sorteringsmekanism.

Vikten av Gymnasievalet

För ungdomar är gymnasievalet det första steget mot ett framtida yrke och det första steget mot eventuella högskolestudier. SOU (2004:43) visar att det finns stora skillnader mellan socialt ursprung och kön vid valet av gymnasium. Det finns dock inte så stora skillnader mellan vilka program eleverna väljer utan att valet är mer påverkat av deras socioekonomiska bakgrund (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2007). En ny gymnasiereform har trätt i kraft och tanken med den nya gymnasiereformen 2011 är att öka statusen och kvaliteten på de yrkesförberedande programmen då behovet av yrkesutbildad arbetskraft är stor (Regeringen,

2008:112). Samtidigt visar Statistik som skolverket tagit fram från gymnasievalet 2011 att eleverna väljer bort yrkesprogrammen och att det skett en minskning av ansökan till yrkesprogrammen med ca 4 % från 2010. Det är framförallt handelsprogrammet och vård och omsorgsprogrammet som tappat elever. Detta visar att yrkesprogrammen tappar elever till förmån för de högskoleförberedande programmen.

När vi tar ett steg tillbaka i tiden och jämför med tiden innan gymnasiereformen 2011, visar en studie från Olofström i Blekinge enligt Trondman (1999) en tydlig ökning av eleverna som väljer att läsa vidare på högskola eller universitet efter gymnasiet. Det har skett en ökning med 24 % mellan åren 1987 till år 1992. I studien är elever från en akademisk bakgrund överrepresenterade.

När Gymnasieskolan under 1990-talet förändrades till tre teoretiska och tretton yrkesförberedande program höjdes den teoretiska nivån. Betygssystemet förändrades och godkänt blev den lägsta nivån vilket innebar att nivån höjdes från tidigare sifferbetyg. Det tidigare systemet innebar en betygsskala från ett till fem, där fem var det högsta möjliga betyget. Det nya betygssystemet byttes ut till en tregradig skala, godkänd, väl godkänd och mycket väl godkänd. Godkänt blev likvärdigt med en trea. Avhoppen var många men de som klarade sig igenom gymnasieskolan med godkända betyg hade möjlighet att söka till högskolestudier. Den politiska ambitionen var att göra gymnasiet till en utbildning för alla, att öka antalet ungdomar med gymnasiekompetens. Studier visade att gymnasieungdomar fördelades proportionellt efter föräldrars yrke och utbildning. Konsekvensen av förändringen blev flera linjer, och därmed större utbud (Trondman, 1999). Det innebar att det blev svårare för eleverna att välja (Dahlstedt, Hertzberg, Urban & Ålund, 2007). I nationen och i Olofström var det ca 10 % av eleverna som inte klarade betyget godkänt i något av följande kärnämnen, som är åtta stycken bland annat svenska, engelska, samhällskunskap och matematik och fick därmed ingen examen från gymnasieskolan. I och med denna förändring av gymnasieskolan samt förnyade krav om högre utbildning från arbetsgivare, såsom Volvo i Olofström, skapades en tilltagande marginaliseringsprocess, det vill säga elever som riskerade att inte bli en del av utbildningssystemet eller arbetsmarknaden i samhället (Trondman, 1999).

Förändringar efter 2010

Idag 2012 har gymnasieskolan förändrats vilket innebär att behörighetskraven för att söka in på högskola och universitet har skärpts. Gymnasieutbildningen måste vara fullständig, vilket innebär att det krävs en godkänd examen för att söka in på högskola (SFS 2010:800 Skollag). Förändringen består av antalet program som nu har blivit 18 stycken nationella program, 6 högskoleförberedande och 12 yrkesprogram. Det finns två olika gymnasieexamina, yrkesexamen och högskoleförberedande examen. Även betygsnivåerna har förändrats från A-F där F är jämställt med Icke godkänd. I den nya gymnasiereformen skedde också en förändring av behörighetskraven. Därmed kan också gymnasievalet bli avgörande för framtida universitetsstudier. Detta innebär enligt skollagen (SFS 2010:800) att de som väljer

yrkesprogram inte längre per automatik får en behörighet till högskola och universitet. Det finns dock en möjlighet att välja till ämnen för att få en högskolebehörighet. Det innebär att eleverna bör vara välinformerade och samtidigt göra ett aktivt val av de kurser som krävs för att få en grundläggande respektive särskild behörighet till högskolan.

Faktorer som påverkar elevers gymnasieval

Det finns flera studier som handlar om vad som påverkar ungdomars gymnasieval. Den närmaste familjen och speciellt föräldrar är en stark påverkansfaktor enligt studierna. Socialbakgrund, omgivning och uppväxtvillkor är många gånger avgörande för elevernas val av gymnasieprogram. Vidare visar studier på hur elevernas utbildningsval och kön sammanfaller med mönster och värderingar i samhället samt hur uppväxtvillkor och omgivning påverkar elevens handlingar (Haugseth, 2011; Sandell, 2007; Trondman, 1994).

Socioekonomisk bakgrund

Studier av bland andra Sandell (2007) och Trondman (1994) visar att gymnasieungdomar med föräldrar med akademisk bakgrund ser högskolestudier som självklara och en förlängning av gymnasieskolan. Medan ungdomar med föräldrar från icke akademisk bakgrund ser studier som en prestation och möjlighet till annorlunda liv. Studierna visar att följderna av ovanstående kan bli att ungdomar med föräldrar från en icke akademisk bakgrund får ett större utrymme att välja efter eget intresse och därmed fler valmöjligheter. Detta i jämförelse med ungdomar med föräldrar med akademisk bakgrund då deras föräldrar ger ungdomarna möjlighet att välja inom ramen av program som ger möjlighet till studier på högskola eller universitet.

Även om föräldrarna från en icke akademisk bakgrund ger ungdomarna fler valmöjligheter i samband med gymnasievalet väljer allt fler av dessa ungdomar att studera vidare på högskolan efter gymnasietiden. Det visar Socialstyrelsens utredning (SOU 2000:47) som presenterar en förändring i fördelningen av de studerandes föräldrars bakgrund på högskolan de senaste årtionden. Denna årsrapport från 1998 visar att 50 % av de studerande på högskolan hade föräldrar med akademisk bakgrund. Detta kan jämföras med att det var hela 85 % av de studerande som hade föräldrar med akademisk bakgrund i början på 1900-talet.

Föräldrar med akademisk bakgrund påverkar sina ungdomar att begränsa sina val till program som ger möjlighet till högskolestudier (SOU 2000:47) Eleverna anser därmed också att det är självklart att prestera tillräckligt i gymnasieskolan för att nå målet till högskolestudier. Trondmans (1994) studie av 16 elever visar däremot att föräldrar med icke akademisk bakgrund mer ställer krav på ungdomen att sköta sig och göra läxor, föräldrar menar här att det viktiga är att de gör sitt bästa. Föräldrarna med icke akademisk bakgrund ställer därmed inga krav på att eleverna ska prestera bättre än andra i skolan. De ger ungdomen ansvaret för

valet av utbildning och menar att de får göra som de själva vill. Det innebär att valet till högskolestudier är ungdomens egna val och planering, något som de själva får ro i land (Trondman, 1994). En avhandling av Sandell (2007) visar att sociala och ekonomiska förhållanden samt uppväxtmiljö har en stor betydelse för det framtida utbildningsvalet och val av program på gymnasiet. Studien visar att ungdomars val av utbildning är olika beroende på om deras föräldrar har akademisk utbildning eller inte. Föräldrarnas ekonomiska situation påverkar därmed också ungdomars utbildningsval.

En annan påverkansfaktor är att gymnasieskolans program har olika status i samhället, det finns en hierarkisk klassificering. De allmänna och teoretiska programmen rangordnas högst medan yrkesprogram ses som lägre. Eleverna är medvetna om dessa programmens olika status, enligt författarna (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2007). Media- och estetprogrammen domineras av flickor vilket gör att det skiljer sig från övriga yrkesprogram. Övriga yrkesprogram visar ett tydligt samband med föräldrarnas arbete och utbildning och ungdomarnas val (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2007).

Kön

I nedanstående text använder vi begreppen kön- och genusmönster, där det senare står för en social könsroll om vad som är manligt och kvinnligt medan det tidigare är kopplat till det biologiska könet (Giddens, 2003).

Elevers gymnasieval påverkas av deras kön som i sin tur påverkas av uppväxtmiljön. Giddens (2003) menar att ungdomars sätt att vara och bete sig påverkas av den miljön de lever och växer upp i samt de människor de har runt omkring sig. Ungdomar skapar därmed sin egen identitet genom socialisationen. Kön och socioekonomiska förhållanden är en av de främsta källorna som formar ungdomars och allas våra tankar och handlingar menar Giddens (2003).

Gymnasievalet påverkas av elevers inlärd värderingar. Dessa värderingar är ofta kopplade till genus- och könsroller som visar sig spelar roll i valet av framtida studier enligt Giddens (2003). Ungdomar utvecklar sina inlärd genus- och könsroller genom samspel med familjen och utbildningssystemet. För att förtydliga begreppen delar Giddens upp könsrollerna i ett biologiskt kön som man föds med och en social könsroll som skapas med åren. Detta illustrerar att elever har en förutfattad mening av vad som är tänkt för flickor respektive pojkar. Vilket följaktningen kan vara en orsak till könsfördelningen på de olika gymnasieprogrammen.

Flickor anser till skillnad från pojkar att kompisgruppen är en viktig källa till gemenskap, närhet och livslånga relationer. Öhrn menar i sin studie att flickor söker varandras stöd och sällskap i större utsträckning än pojkar. Kön och klasstillhörighet sammanfaller också med varandra, det vill säga att flickor från liknande uppväxtförhållande umgås mer med varandra än flickor från olika sociala bakgrunder (Öhrn, 2002). Ytterligare studier visar på samband mellan kön och framtida yrke. Socialstyrelsens utredning (SOU 2004:43) visar att

könsegregation på arbetsmarknaden är ett faktum i Sverige. Studien visar att könsegregationen följer samma mönster som klasstillhörigheten, med andra ord väljer flickor och pojkar från samma sociala bakgrund liknande yrke. Med detta som bakgrund visar Socialstyrelsen och konstaterar att det finns typiska kvinnliga och manliga yrken på arbetsmarknaden i Sverige.

Öhrn (2002) visar att det bland flickor finns en önskan om förändring av tidigare nämna könsmönster. Flickorna vill satsa på sina betyg och sin utbildning i större omfattning än pojkarna. Detta visar sig bland annat i att flickor med föräldrar med icke akademisk utbildning tenderar att bryta mönster enligt Öhrns (2002) studie. Studien kommer fram till att de förändrade könsmönster bland flickor med föräldrar med icke akademisk utbildning innebär att flickorna visar en tuffare attityd mot lärare, rektorer och övrig personal. Samtidigt kan noteras att flickor från medelklassen har presterat märkbart bra betyg i skolan, dessa flickor har enligt studien varit utåtriktade, kritiska och reflekterande. Det visar sig tydligt i Sandells (2007) avhandling att flickorna vill utmana och göra sig fria från gamla mönster genom att satsa på sin utbildning. Dessutom kommer studien fram till att samhället blir mer manligt eftersom båda könen tar avstånd från de typiska kvinnliga yrkena. Öhrn (2002) menar att det varit relativt lätt att studera, förstå och förklara flickornas villkor i skolan och sambandet mellan beteende och uppväxtvillkor. En förklaring till detta är flickornas önskan om att ändra på tidigare fasta könsroller i skolan. Detta till skillnad mot pojkars beteende och könsmönster i skolan, vilket Öhrn (2002) inte anser vara lika lätt att förstå och förklara. Det finns studier och det har förts diskussioner kring pojkars situation i skolan men här är sambandet mellan könsmönster och beteende inte lika tydligt som i flickornas fall. Könroller och värderingar kring traditionella kvinno- och mansyrken är enligt ovanstående studier och forskning klart kopplat till ungdomarnas gymnasieval.

Dessutom visar statistik från tidningen Skolvärlden (2008) att flickor i allmänhet har högre betyg än pojkarna i ämnet svenska men också att könsskillnaderna syns i matematik och engelska. Med detta konstaterar vi att flickorna har passerat pojkarna i betygstatistiken. På samma sätt menar Sandell (2007) att ungdomar är starkt påverkade av genus då de väljer gymnasieprogram och kommande yrke. Kvinnliga och manliga traditionella värderingar kring yrkestaditioner lever därmed kvar hos ungdomarna. Emellertid kan man se en något jämnare fördelning på de tidigare könsdominerande program, exempelvis är det fler flickor som väljer fordonsprogrammet och fler pojkar som väljer vård- och omsorgsprogrammet än tidigare. Trots detta finns det fortfarande typiska program för flickor och pojkar. Samtidigt visar det sig vara svårare för pojkar att bryta könsmönster än för flickor. Vidare visar studier att intresset oftare styr pojkar gymnasieval än flickornas. En skillnad mellan könen i samband med gymnasievalet är att flickorna gör mer planerade val än pojkarna. Flickornas gymnasieval innefattar ofta tankar om framtidsmöjligheter, då de planerar för högskolestudier och framtida yrke i högre grad än pojkarna (Sandell, 2007). Dessutom menar Öhrn (2002) att flickor oftare väljer en bredare inriktning på gymnasiet för att öka sina valmöjligheter efter gymnasietiden, vilket i sin tur innebär att de skjuter upp sitt slutliga yrkes- eller utbildningsval några år.

Sorteringsmekanismer

Det finns flera olika faktorer som styr och påverkar ungdomarnas gymnasieval. Nedanstående studier fokuserar på något som kan uppfattas som sorteringsmekanismer i samband med elevernas gymnasieval. Sandell (2007) menar att flickorna är fördelade på fler program än tidigare medan pojkarna fortfarande väljer mansdominerade program. Mot denna bakgrund kan man dra slutsatsen att pojkarna genom sitt gymnasieval sorterar sig själva till ett typiskt gymnasieprogram tillika yrken för pojkar. En annan faktor som påverkar elevernas gymnasieval är att det faktum att kvinnliga yrken har lägre status än de typiskt manliga yrkena. På så sätt innebär det därmed ingen vinst för pojkarna att ändra sina valstrategier enligt Sandell (2007). Vidare beskriver samma avhandling att utbildningssystemet sorterar ungdomar efter kön och socioekonomisk bakgrund. För det första syftar Sandell på sambandet mellan elevernas val av gymnasieprogram och ovanstående könsmonster som är kopplat till de olika programmen. För det andra syftar hon på samband mellan socioekonomisk bakgrund och valet mellan högskole- och yrkesförberedande program. Vidare visar avhandlingen att val av gymnasieprogram kan avgöra ungdomars yrken och utbildningar efter gymnasietiden. Sandell menar på grund av detta att gymnasievalet kan fungera som sorterande för ungdomars framtid. Vilket i sin tur syftar på kopplingen mellan högskolestudier och de olika gymnasieprogrammets inriktningar (Sandell, 2007).

Haugseth (2011) använder begreppet sorteringsfunktion i sin studie kring hur elevernas gymnasieval har påverkats av gymnasiereformen 2011. Med begreppet sorteringsfunktion syftar hon på faktorer som anses styra elevernas utbildningsvägar. Haugseth menar att skolan som institution har en sorterande funktion i och med olika val och utbildningsalternativ. Vidare menar hon att gymnasiereformen 2011 innebär att elevens val blir det som styr färdriktning, tillskillnad från tidigare reform då staten bestämde vilka ämnen som skulle läsas av alla. En möjlig färdriktning kan innebära studier på högskola eller universitet, efter gymnasiereformen 2011 krävs det aktiva val utöver ordinarie studieplan för de elever som valt ett yrkesprogram. Haugseth anser att konsekvenserna kan bli att eleverna sorteras ut på grund av dessa aktiva val. Vidare drar hon slutsatsen att gymnasiereformen 2011 med sina två inriktningar, högskole- och yrkesförberedande, kan ses som en ny upplaga av den gamla gymnasieskolan. Den som var uppdelad efter vilka som var menade att studera på högskola och universitet respektive börja arbeta direkt efter gymnasiet.

Elevernas val påverkas av deras föräldrars yrke- och utbildningsnivå och därmed spelar den sociala bakgrunden en stor roll. Studien visar att elevernas sociala bakgrund påverkas i valet mellan högskole- och yrkesförberedande program. Hon menar att det finns ett samband mellan elevernas sociala bakgrund och deras val av inriktning, det vill säga högskoleförberedande eller yrkesförberedande program. Vissa program lockar elever med föräldrar med akademiska utbildningar, naturvetenskapliga programmet är ett exempel. Eleverna följer i föräldrars fotspår, studien tyder på ett samband mellan föräldrarnas yrke och utbildning och elevernas gymnasieval. Haugseth anser inte att gymnasiereformen 2011 förstärker skolan som sorteringsfunktion, däremot menar hon att gymnasiereformen ger uttryck för den sortering som redan finns i samhället.

Sambandet mellan socialbakgrund och val av gymnasieprogram kan enligt Haugseth kopplas samman med sortering. Vidare uppger eleverna i studien som valt högskoleförberedande program att föräldrarna påverkat deras val till 95 %. Detta i jämförelse med de elever som valt yrkeprogram. De elever som valt yrkeprogram uppger att föräldrarna endast påverkat valet till 26 %. Studien visar även att en stark påverkansfaktor i elevernas val av högskoleförberedande program är möjligheten till högskolestudier, mängden av teoretiska ämnen har också spelat roll i gymnasievalet. Därtill har skolan och skolans rykte och anseende spelat en viktig roll i valet av gymnasieprogram, vilket innebär att sambandet mellan elevernas val av skola utefter andras rekommendationer och status också kan ses som en sorteringsfunktion enligt Haugseth (2011).

Studie och Yrkesvägledning

I Sverige har vi en lag om elevers rätt till studie- och yrkesvägledning. Vägledningen ska stötta elever till ett studie- och yrkesval som utgår från elevens förutsättningar, egenskaper och intressen. Enligt skollagens § 29 kapitel 2 (SFS 2010:800) ska alla elever ha tillgång till vägledning inför val av framtida utbildning och yrke. Det innebär att även de som planerar att påbörja en utbildning ska få tillgång till vägledning. Nedanstående studier visar att individer som står inför ett val oftast tar egna beslut och att behov av professionellt stöd inte används i den utsträckning som finns. Sociala och ekonomiska värderingar påverkar utfallet av valet.

Vägledning ur ett samhällsperspektiv

Vägledning kan tolkas som en utvecklingsprocess där de olika samtalen får individen att reflektera över sitt tänkande samtidigt som individen i samtalet också får en möjlighet att vidga sina perspektiv genom att diskutera både ur ett samhällsperspektiv men också ur ett individperspektiv. Här får vägledaren en roll som medverkar till att individen väljer en utbildning utifrån egna intressen men även en utbildning som tillfredsställer samhällets behov (Lovén, 2000).

Studier gjorda i Sverige beskriver att allt fler vägledare agerar samhällsförändrande. I den svenska debatten har det diskuterats om att medvetengöra ungdomar om orättvisor i samhället samt att ge kunskap för att skapa en förändring i samhällsstrukturen (Lovén, 2000).

Under 1970-talet hade vägledningen i Sverige fått ett mer sociologiskt synsätt, där vägledningens uppgift blev att medvetengöra, kompensera och aktivera ungdomar och vuxna vars resurser var begränsade. Senare under 1980-talet kom vägledningen mer att handla om personlig vägledning vilket också gjorde att efterfrågan på vägledningsmetodik ökade. 1990-talets lågkonjunktur ökade arbetslösheten och vägledningens uppgift blev att lotsa människor vidare till utbildningar, kurser eller praktik. Vägledningens teori och metod är starkt påverkat

av samhällets förändringar vilket innebär att vägledningen befinner sig mellan individen och samhällets krav (Lovén, 2000).

Socioekonomisk bakgrund kopplat till vägledning

Vid ett vägval skapas ett behov av vägledning. För grundskoleelever är valet till gymnasiet ett stort och viktigt och ibland avgörande för ett framtida yrke. Gymnasievalet sker i samband med planering av framtida studier eller yrke (Lovén 2000). I Lena Lidströms (2009) avhandling visar resultaten att övergången mellan skola och arbete oftast är beslutade av individen själv utan stöd av professionell vägledning. Vidare menar Lena Lidström att det finns ett ”behov av forskning om samhällets stöd för ungas karriärval och övergångar mellan skola och arbete” vilket enligt Lena kräver mer forskning inom området. Även i Lovéns studie (2000) framkommer att eleverna upplever att de själva är ansvariga för sina val. Eleverna i studien tycker att föräldrarna har bristande kunskaper om gymnasieskolan. Faktorer som eleverna i Lovéns undersökning tycker är viktiga är trivsel i skolan, kompisar och att ha fått föräldrarnas godkännande (Lovén, 2000). De som har föräldrar med akademisk utbildning väljer oftare teoretisk utbildning än de som kommer från en icke akademisk uppväxtmiljö. Eleverna väljer att handla på olika sätt beroende på vilken socioekonomisk bakgrund de kommer från och vilket kön de har (Sandell, 2007).

På samma sätt visar studier att det finns skillnader mellan olika socioekonomiska bakgrunder och dessa ungdomars sätt att se på arbete. För att motverka skillnader mellan olika socioekonomiska bakgrunder får vägledningen uppgift i att medvetengöra, aktivera och kompensera ungdomarnas kunskaper kring de olika valmöjligheterna (Lovén, 2000). Ungdomar från en icke akademisk bakgrund ser arbetet som en försörjning i jämförelse med ungdomar från akademisk bakgrund som anser att arbetet hör ihop med identitet, självförverkligande och framtida möjlighet i arbetslivet (Diemler & Ali, 2009). Liknande resonemang har Baruch och Sullivan (2009) som konstaterar i sina litteraturstudier att val av yrke och utbildning ses som en enskild angelägenhet för ungdomar (Baruch & Sullivan, 2009). En likartad uppfattning har Lidström (2009) i sin forskning där hon hänvisar till Bremberg som menar att svenska ungdomar lägger tonvikt på självförverkligande och välbefinnande. Vidare menar hon att ungdomar anser sig ha förmågan till egna rationella beslut i samband med utbildningsvalet. Därtill nämner Lidström att ungdomar i Sverige anser sig vara ansvariga för sin egen framtid och sina utbildningsval. Gymnasievalet är enligt ovanstående studie ett beslut som ungdomarna anser att de borde göra själva och något de också anser sig klara av själva. Dessutom tar ungdomarna ofta hänsyn till vad de vill göra och vad de mår bra av att syssla med i framtiden.

Kön kopplat till vägledning

Sandell (2007) menar att flickor och pojkars val är ofta knutet till deras könstillhörighet. Det visar sig genom att vissa gymnasieprogram domineras av flickor respektive pojkar. Vägledarens får därmed en roll att genom samtalet uppmuntra elever till självaktivitet för att i förlängningen motverka olika begränsningar i yrkesvalet på grund av kön (Lovén, 2000). Många unga flickor väljer att självförverkliga sina drömmar och att skjuta upp vuxenlivet till framtiden. Detta kan innebära att flickor efter gymnasiet väljer att resa ut i världen för att se sig om och uppleva nya saker innan de fortsätter sina studier och bildar familj. Även Ganetz & Lövgren (1991) säger att samhällets normer och värderingar har förändrats och att unga kvinnor idag skjuter upp både studier och val av yrke. Detta för att ge plats åt personligt självförverkligande vilket ses som helt naturligt.

Flickor är mer i behov av att få beröm och att se någon förtjänst och framtida nytta i sitt skolarbete än pojkar menar Forsberg & Johansson (2006), studien visar ett samband mellan motivation och kön. Tanken på belöningar och fördelar är det styrande när det gäller motivation för flickor. Vilket innebär att handling och prestation inte är kopplat till glädje inför uppgifterna utan är fokuserad på vad man får i utbyte. Att komma in på önskat gymnasieprogram kan därmed vara en styrande faktor för motivation till flickornas skolprestationer (Forsberg & Johansson, 2006). Studie- och yrkesvägledning och stöd till framtida målbild för flickorna inför gymnasievalet kan i ovanstående fall styra val av gymnasieprogram. Till detta kan tilläggas ytterligare en forskningsstudie som visar att stöd och uppmuntran till högskolestudier var avgörande för en flickas val medan pojkarnas val mer handlade om revansch inför andra (Trondman, 1994).

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Vi har valt att använda oss av Bourdieus sociologiska teorier kring olika värderingar i samhället. Vi har fokuserat på begrepp som symboliskt och kulturellt kapital men också valt att ta upp socialt och ekonomiskt kapital. Vi har också valt att beskriva Bourdieus sociala fält och habitus, därtill beskriver vi sambandet mellan utbildningsinformation och kulturellt kapital.

Pierre Bourdieu teori

Bourdieu teori innebär att människans livsmönster styrs av ett subtilt spel, där man genom olika strategiska drag får och strävar efter en hierarkisk plats. Teorin menar att spelet styrs av regler, spelregler som man får tillgång till vid födsel eller genom utbildning (Broady, 1988).

Kapital, fält och habitus är begrepp som används för att tydliggöra en beskrivning kring makt och hierarki. Begreppet kapital kan delas in i symboliskt, kulturellt och ekonomiskt kapital. Sociala positioner och livstilar värderas olika i Bourdieus teori. Han anger olika värden som gäller för de olika begreppen som i sin tur symboliserar värderingar i samhället (Broady, 1991).

Kapital, fält och habitus

Symboliskt kapital kan enligt Bourdieu innebära utbildningar och examina från universitet. Kulturellt kapital kan ses som ett underliggande begrepp till symboliskt kapital och anses ge aktning och status (Broady, 1991).

Det ekonomiska kapitalet är just materiella tillgångar och rikedomar i Bourdieus teori men det är ändå av sekundär art om man jämför med det kulturella kapitalet (Broady, 1988). Socialt kapital kan något förenklat hänvisas till goda relationer och kontakter. Däremot kan det inte räknas under det symboliska kapitalet (Broady, 1991).

Den position människan har i samhället, positionen man föds in i eller skapar via utbildning kallas "Habitus" och är en position i samhällshierarkin enligt Bourdieus teori (Broady, 1988). Bourdieus sociala fält har särskilda regler för urval och invigning som endast gäller för dem som har det rätta symboliska kapitalet (Broady, 1991).

Kulturellt kapital och Utbildningsinformation

Bourdieu menar att utbildningssystemet som är utsett av den sociala världen ger anvisningar om var och ens sociala plats. Strategier för reproduktion av det kulturella kapitalet ligger i utbildningssystemet. Familjer investerar i skolutbildning och i det kulturella kapitalet genom att stödja sina ungdomar i skolarbetet. De elever som från början har mycket kulturellt kapital och vars föräldrar har kännedom om utbildningsväsen och yrkesliv ges mer möjligheter till en privilegierad framtid. Detta gäller framför allt föräldrar som har högre utbildningar (Bourdieu, 2004).

METOD

Litteraturanknytning

För att genomföra vårt examensarbete och besvara våra frågeställningar har vi samlat in materiel och presenterat tidigare forskning som knyter an till vår rapport. Litteraturstudie och

insamling av materiel har varit avgörande för analys och resultat. Detta för att kunna spegla, jämföra och fördjupa sig i våra intervjuer i kontext med tidigare studier och litteratur. Våra frågeställningar har påverkat vårt val av litteratur vilket har inneburit att sociologiska studier fått ett stort utrymme. Dessutom har vi presenterat studier kring den nya gymnasiereformen 2011 för att kunna jämföra och dra slutsatser. Då en del av syftet med vår studie är att se hur socioekonomisk bakgrund och genus påverkar i våra frågeställningar, refererar vi till studier, avhandlingar och litteratur i köns- genusmönster. Det senare också för att visa samband mellan uppväxtvillkor och gymnasieval. Vår presentation av studie- och yrkesvägledningen tar upp studier kring studie- och yrkesvägledningens roll i samhället och för individen. Bourdieu har vi valt att använda som vår teoretiska ansats, vi har valt att presentera och analysera vår studie med hans sociologiska teori och begrepp som riktmärke och jämförelsefaktor.

Begrepp i rapporten

I vår studie använder vi begrepp som socioekonomisk bakgrund, akademisk bakgrund, vi menar då personers utbildningsnivå, beteende, tankar, känslor, förväntningar och värderingar som styr dennes vardagsliv och relationer. Då vi har använt begrepp som icke akademisk bakgrund syftar vi på de som kommer från ett hem där föräldrarnas högsta utbildning är på högst gymnasienivå. Akademisk bakgrund syftar på att föräldrarna har universitets eller högskoleutbildning. Enligt socialstyrelsens (SOU 2000:39) används termen socioekonomisk bakgrund i tidigare forskning. Som vi kopplar till ovanstående. När vi använder begreppet studie- och yrkesvägledning syftar vi på samtal och information med studie- och yrkesvägledaren, samtal med övrig personal på skolorna samt all annan information som eleverna får till sig i samband med gymnasievalet.

Datainsamlingsmetod

Studien baseras på kvalitativa intervjuer. Enligt Brinkman & Kvale (2009) ger kvalitativa intervjuer en förståelse och en möjlighet att finna mönster i elevers beskrivning i vad som påverkar elever. Detta gäller även inför bland annat gymnasievalet, mellan högskole- och yrkesförberedande program. Vi anser inte att vi skulle få fram tillräckligt information och djup i våra intervjusvar om vi hade valt en kvantitativ metod som till exempel enkäter för vår studie.

Brinkman & Kvale (2009) menar att kvalitativa intervjuer ger större möjlighet till en djupare förståelse för ett visst fenomen än till exempel enkäter. I detta fall gäller påverkansfaktorer i samband med elevers gymnasieval i årskurs nio. Den kvalitativa metoden har vi valt för att kunna ta del av elevernas upplevelser och erfarenheter i samband med gymnasievalet och därefter kunna tolka. Fördelen med kvalitativa intervjuer är möjligheten att ställa följdfrågor,

ändra ordningen på frågorna beroende på hur intervjupersonen svarar samt att kunna förändra i intervjuguiden under intervjutidsperioden (Trost, 2004).

Vi har använt kvalitativa intervjuer och ställt enkla frågor för att få mer komplexa och djupa svar då vi träffat våra intervju personer. Vid redovisning av kvalitativa intervjuer får man fram detaljerade information. Intervjutekniken bygger på vår färdighet i samtalsmetodik, vilket innebär att vi bland annat använt oss av öppna frågor, nyckelord och specificeringar för att få mer ingående information. Det krävs erfarenhet för att bli en skicklig intervjuare och våra samtalsfärdigheter och tidigare intervjuupdrag bidrar till en ökad kvalitet i intervjusituationen. Genom sammanfattningar och omformulering i samband med intervjuerna har vi kontrollerat våra egna tolkningar. Intervjupersonen rättade eller bekräftade därmed sin berättelse under samtalet (Brinkman & Kvale, 2009). Vi använde oss av en testintervju för att pröva intervjuguiden och dess frågor. Vi fick genom kontakter en testintervju med en elev i årskurs nio, eleven har inte någon anknytning till övriga elever. Testintervjun gjordes i hemmiljö av en av oss. Det medgav en möjlighet att testa vår intervjuguide och vår intervjuteknik. Intervjuguidens frågor justerade därefter något, det tillkom en direkt fråga kring hur eleverna anser att gymnasierformen 2011 har påverkat deras gymnasieval. Vi har även retrospektiva frågor i våra intervjuer, eleverna fick svara på hur det kändes då de skulle börja processen att välja till gymnasiet (Trost, 2004). Intervjuguiden finns som bilaga nr ett i rapporten.

Det var naturligt att välja kvalitativa intervjuer då avsikten var att få beskrivande svar som förklarar och svarar på frågan om vilka faktorer som påverkar vid ett gymnasieval (Brinkman & Kvale, 2009). Vår gemensamma intervjuguide ger en ökad standardisering av frågorna. Eleverna fick därmed svara på samma frågor (Trost, 2007). Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av diktafon. Vi har transkriberat samtliga intervjuer tillsammans, detta har gett en förståelse för varandras intervjuer och elevernas svar. Intervjuerna har vi transkriberat ut i sin helhet. Vi menar att detta har höjt tillförlitligheten i studien. De flesta av intervju personerna var vältaliga och positivt inställda till intervjun och studien, detta medgav många tydliga svar och beskrivningar och påverkade slutresultatet positivt. Vi var medveten om intervju personerna olikheter och formade samtalen utefter personerna (Brinkman & Kvale, 2009).

Urval

Vi har valt att göra studien på två grundskolor. Antalet intervju personer för vår studie är baserat på tretton elever, sju flickor och sex pojkar. Planeringen innefattade fjorton elever, men det blev ett bortfall på grund av sjukdom. Vår intention var att få kontakt med intervju personer som tvekat mellan högskole- och yrkesförberedande program genom våra personliga kontakter med studie- och yrkesvägledare på utvalda skolor. Det kändes relevant att fokusera på de elever som kände en osäkerhet mellan dessa inriktningar. Det visade sig senare vara svårare än vi trodde att få fram intervju personer som tvekat mellan högskole- och

yrkesförberedande program då de flesta valt högskoleförberedande program. Urvalet är därmed gjort efter tillgänglighet till lämpliga intervjupersoner. Intervjuerna bygger på frivillighet, då vi anser att det är viktigt att intervjupersonerna har ett intresse och en vilja att dela med sig av sina erfarenheter. Vi fick kontakt med våra intervjupersoner genom att studie- och yrkesvägledarna vidarebefordrade den information de fått via mail i samband med klassinformation. Därefter fick eleverna anmäla sitt intresse att medverka i intervjustudien. Trost (2009) menar att det i kvalitativa studier vanligtvis är ointressant med representativa urval vilket sammanfaller med urvalet i vår studie. Urvalet i vår studie är ”heterogent i den givna homogeniteten” vilket Trost (2009) förespråkar när det gäller kvalitativa intervjuer, urvalet i vår studie är homogent då samtliga elever går i årskurs nio och heterogent eftersom de går i olika skolor, kommer från olika orter, har olika kön och kommer från olika sociala bakgrunder.

Avgränsning

Då vår tid i samband med examensarbetet är begränsad har vi gjort en avgränsning till två skolor. Vi har valt att informera i löpande text angående ökning av sökande elever till högskoleförberedande program och minskningen till yrkesförberedande program. Det skulle ge mera tyngd i informationen om vi haft med statistik som påvisade denna förändring. På grund av tidsramar har vi valt att inte presentera statistiska siffror. Vidare har vi avgränsat oss till tretton intervjuer på grund av tidsbrist i samband med vår studie. Brinkman & Kvale (2009) anser att antalet lämpliga intervjuer baseras på det antal som behövs för att besvara frågeställningar i studier. Vår studie baseras på tretton elever och vi anser att vi trots tidsramar uppfyllt syfte och besvarat frågeställningar i rapporten, därmed är informationsmaterialet i detta fall mättat enligt Trost (2009).

Genomförande

Då vi besökte studie- och yrkesvägledarna på skolorna knöt vi samtidigt kontakt med de ämneslärare som undervisade eleverna under våra intervjuer. Vi fick tillfälle att träffa de elever som anmält intresse, det blev ett första möte och en första kontakt inför vår intervjustudie. Med hjälp av ämneslärarna planerade vi lämpliga lektionstider för intervjuer. Eleverna fick själva bestämma vilken tid och vilket ämne som var mest lämpliga för att användas för intervjun. Ämneslärarna fick därefter information om detaljerad tidsplanering för varje elevintervju.

Då vi träffat ungdomarna kändes det viktigt att få en bra kontakt. Vi var noga med planeringen av de rum som fanns tillgängliga på skolan, vi bokade enskilda rum för intervjuerna. Vi skapade en trivsamt miljö med hjälp av placering av möbler, vi ställde också fram vattenkaraff och glas till eleverna. Detta för att öka trivsamtheten i rummet samt att

erbjuda en välkomnande atmosfär. Eleverna blev hämtade i klassrummet och därefter gick vi gemensamt till det bokade rummet. Detta gav möjlighet till en närmare presentation av oss som intervjuare och studiens syfte. Det gav en god kontakt med eleverna, en bra början på intervjun.

Intervjufrågornas områden presenterades allmänt för eleven i början på intervjun, därefter fungerande intervjuguiden som stöd för den röda tråden i intervjusamtalet. Eleverna fick därmed en introduktion för att se sambandet mellan frågorna och vår studie. Vi ville därmed ge eleverna en översiktsbild för att öka deras känsla av säkerhet i kommande frågeställningar. Eleverna hade möjlighet att se frågeställningar i intervjuguiden under hela intervjusituationen. Detta för att visa på respekt och öppenhet under intervjusituationen. Vi avslutade varje intervju med att tacka för deras oersättliga medverkan samt påtalade att ingen annan har svaret på deras frågor. Intervjuerna är tretton till antalet och varje intervju varade mellan tolv och tjugosex minuter. Vi delade upp våra tretton intervjuer mellan oss, en av oss intervjuade därmed sju elever och en av oss sex elever. Våra intervjuer gjorde vi på de olika skolorna, vi hade därmed ansvaret för en skola var.

Analys och bearbetning

Rapporten har varit ett arbetsdokument som vi använt från första dagen, vi har använt rapporten som ett gemensamt arbetsdokument där vi samlat vår gemensamma kommunikation. Det har inneburit att vi antecknat våra enskilda tankar och idéer för att justera dessa vid gemensamma träffar. Det har dock endast funnits ett rapportunderlag som vi räknat som original, vi har turats om att skriva i detta originaldokument. Varje gång vi sände originalet vidare till kollegan numrerade vi den i stigande ordning. Detta gäller även då vi kommunicerat via dator eller suttit tillsammans och arbetat i rapporten. Datakommunikation via skype har varit ett gott hjälpmedel i vårt samarbete, här har vi kunnat dela skärm och därmed kunna göra förändringar i texten gemensamt i originaldokumentet. Vi har ändrat och fyllt på innehållet i rapporten. Under vårt arbete med resultat och analys har en av oss läst informationsmaterialet medan den andra skrivit i originalrapporten (Backman, 2010).

Analys och bearbetning av intervjuer har varit ett gemensamt arbete. En av oss har skött dikafonen och samtidigt kontrollerat texten i den intervjun som den andra har skrivit ut i sin helhet. Vi har bearbeta och analyserat resultatet genom att söka efter gemensamma mönster och samband som påverkar eleven i valet av gymnasieprogram.

Vi har använt oss av ett analysverktyg för att förenkla sammanställningen av informationsmaterialet i intervjusvaren. Analysverktyget innebär att vi kategoriserat texterna med hjälp av nyckelord för att upptäcka gemensamma mönster och fånga elevernas beskrivning av deras erfarenheter. Vi började med att sortera intervjumaterialet efter våra tre frågeställningar. Den första kategorin handlar om vad som påverkat elevernas val av gymnasieprogram. En andra om studie- och yrkesvägledningens betydelse. Den sista och tredje kategorin fokuserar på hur den nya gymnasiereformen har påverkat valet för eleverna.

Under samtliga av dessa tre frågeställningar sorterade och analyserade vi om kön och socioekonomisk bakgrund påverkat dem eller inte. Analys kring socioekonomisk bakgrund och könspåverkan antecknades med ett kryss i en ruta med alternativerna ja eller nej.

Vidare kategoriserade vi gemensamma mönster under varje frågeställning, några exempel på dessa kategorier är intressen, personer som eleverna lyssnat mest på, närståendes utbildningsnivå, uttryckt behov, upplevelse och samtal med studie- och yrkesvägledning, upplevelse kring köns påverkan och hur eleverna upplevt gymnasiereformen påverkat deras gymnasieval. Vi skrev denna information i löpande text under varje frågeställning, ett dokument för varje intervju svar. Vi har därmed utgått från våra frågeställningar och gjort en förkortad sammanfattning av varje intervju svar. Därefter jämförde vi samtliga svar i vårt analysverktyg och fann mönster och samband som vi och sammanställde i vårt resultat och vår analys. Analysverktyget har varit till ett stöd i samband med redovisning av resultat och analys. Vidare ger analysverktyget ett stöd för att kopplat samman och hålla isär de olika ungdomarna och intervju svaren. Syftet med analysmetoden var att korta ner elevernas uttalande till färre och lättare kategorier. Analysverktyg finns som bilaga nummer tre i rapporten.

Under senare delen av vårt analysarbete sammanställer vi antalet elever som vi anser varit påverkade av socioekonomisk bakgrund respektive kön i sitt gymnasieval i en Excel tabell. Samtidigt gjorde vi också en sammanställning i frågan om elevernas beskrivning av behov och betydelse av studie- och yrkesvägledningen. Slutligen förde vi samman elevernas beskrivningar om hur den och vi anser att den nya gymnasiereformens påverkat dem i gymnasievalet. Tabellerna redovisar vi i analys avsnittet, där förklarar vi hur vi fick fram resultatet som redovisas i tabellerna (Brinkman & Kvale, 2009).

Etiska överväganden

Vi har följt vetenskapsrådets forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2002). Våra diskussioner och tankar kring etiska dilemma har varit centralt stämmer överens med god forskningsetik. Vi har tänkt på individskydd, samtycke och integritet. Elevernas svar kommer inte att kunna kopplas till namn och personer. Hänsyn har tagits till elevernas integritet, därför är alla elever anonyma i vår studie. Vi har inte heller nämnt skolornas geografiska läge för att undvika kopplingar till de skolor och den personal vi nämner i studien. Då vi analyserat våra intervjuer har våra intervju personer fått fingerade namn, de namn som används i resultatet är därmed inte elevernas riktiga namn. Intervjudeltagandet bygger på frivillighet. Vi har tillsammans med eleverna komma överens om lämpligt plats för intervjun. Berörda parter har fått mail och kort beskrivning av vårt uppdrag innan intervjun. Samtliga inspelningar på diktafonerna har raderats i samband med rapportens godkännande och vetenskapsrådets forsknings etiska principer (Brinkman & Kvale, 2009; Vetenskapsrådet, 2002).

Vi har haft en diskussion kring etik i samband med intervjuerna och samtliga våra kontakter med skolan, personal och föräldrar. Föräldrarna har gett sitt samtycke till intervjun innan

genomförandet Vi delade ut en blankett som presenterade studien och dess syfte samt våra kontaktuppgifter. Denna blankett var underlag för samtycket från elevernas föräldrar, eleverna fick med sig blanketten hem och den överlämnades till oss i samband med intervjutillfället (Brinkman & Kvale, 2009). Blanketten för samtycke finns som bilaga nummer två i rapporten.

RESULTAT

Avsnittet inleds med en kort presentation vad varje enskild elev har uttryckt beträffande studiens frågeställningar. Därefter följer en redovisning av det sammantagna resultatet på de tre frågeställningarna. Betydelsen av kön och socioekonomisk bakgrund finns integrerat i redovisningen. Vi har valt att använda citat från elevintervjuerna för att ge exempel med hjälp av deras egna ord. Elevernas namn är fingerade.

Rebecca säger att intresset kring dataspel främst har påverkat hennes val. Hennes framtidsplaner innefattas av en bra grundutbildning och ett bättre framtida yrke än hennes föräldrar som har en gymnasial utbildning. Rebecca har en bror med akademisk utbildning. Hon har pratat med syskon, föräldrar och pojkvän och anser att hon inte har behov av vägledning. ”De andra kanske inte vet och behöver hjälp” säger Rebecca”. Rebecca anser att kön inte har påverkat hennes gymnasieval. Hon har valt teknikprogrammet. Hennes bror har påverkat henne att välja ett högskoleförberedande program för att få en bättre grund för studier på högskolan. Den nya gymnasiereformen har påverkat henne då hon säger att hon vill säkerställa möjligheten till högskolestudier. ”De va väl min bror som han ju går på högskola i Lund till nåt sånt där, teknikgrejer” Detta svarar Rebecca när hon fick frågan om den nya gymnasiereformen påverkat hennes val då hon har valt ett högskoleförberedande program enligt rekommendation från sin bror.

Johanna har valt gymnasium efter intresse och val av gymnasieskola. Hon anser att det är viktigt att få en allmän utbildning för att lättare få arbete i framtiden. Hon har i första hand pratat med sina föräldrar, sin kompis och en moster. Hon lyssnade mest på sin mamma och har hämtat information från studie- och yrkesvägledaren där hon säger att hon fått objektiv vägledning. Båda föräldrarnas högsta utbildningsnivå är en gymnasial utbildning. Johanna har valt samhäll/media och anser att det är bra med både pojkar och flickor i en klass, mer fördel än en nackdel. Hon anser att kön inte har påverkat hennes val. Hon säger att hon har valt en allmän linje för att kunna läsa vidare och tjäna pengar i framtiden. ”Jag tänkte nog på att det nog blir ju lättare att skaffa jobb när jag har en äh stor allmän utbildning” säger Johanna.

Sofia säger att hon var osäker inför gymnasievallet men att intresset var viktigt. För henne är det viktigt att kunna ta studenten tillsammans med jämnåriga. Hon har pratat med sina kompisar, sin mentor, idrottsläraren och sina föräldrar. Lyssnade mest på mamman och säger ”Min mamma sa att det är en bra linje och att jag kan läsa vidare sen” Sofia har valt samhäll/beteende vetenskapligt program med inriktning idrott. Mamman har en akademisk utbildning och pappan en gymnasial yrkesutbildning, hon säger ”Min pappa ville att jag skulle

gå på ett program som gav ett bra jobb, jag struntade i vad min pappa sa” Detta svarar Sofia när vi frågar om vem hon har lyssnat mest på inför gymnasievalet. Hon har lyssnat mest på sin mamma. Hon har enligt intervjuvärdaren inte känt behov av att prata med studie- och yrkesvägledaren även om hon visste att möjligheterna fanns. Efter frågan om du hade valt annorlunda om du var kille svarar hon så här ” Jag tycker om bilar, så då hade fordon kanske varit nånting”

Tova säger att hon valt efter intresse och att hon kände sig osäker på grund av att det fanns många val. Hon säger att ”Det värsta är att man väljer fel tycker jag, de e verkligen det värsta” För henne är det mycket viktigt att ta studenten med jämnåriga och att få komma ut i världen. Tova har pratat med kompisar, lite med sina föräldrar. ”Asså mina föräldrar vet ju inte så mycket om nu, som vi gör” Det var viktigast att lyssna på sina kompisar. Föräldrarna har en gymnasial yrkesutbildning. Systrarna har påpekat att det är bra att hon väljer ett högskoleförberedande program. En syster har akademisk utbildning. Tova har pratat med studie- och yrkesvägledaren vid flera tillfällen och varit ute och provat på gymnasieskolan en dag. Det har hjälpt henne att välja samhäll/media programmet. Tova tror att hon hade valt annorlunda om varit pojke. Hon tror att hon då hade haft annat intresse som är mer vanligt för pojkar och valt ett program som fler pojkar väljer.

Emilias intressen av ridsport har styrt hennes val. Hon vill göra en elitsatsning. Det fanns flera val att välja på men hon valde Naturbruksgymnasium. Hon funderade på ett högskoleförberedande program men gillar inte att plugga. Hon har pratat med sina föräldrar och sina syskon. Hon lyssnade mest på föräldrarna då det är nödvändigt att de betalar då det finns extra kostnader i utbildningen såsom stallplats och foder för egen häst. Föräldrarna stöttar henne till hennes egna val men hennes mamma säger att hon måste lägga till kurser för att få grundläggande behörighet för högskolan. Föräldrarna har gymnasial yrkesutbildning. Emilia har sökt ett program där flest flickor går men säger att det är mest pojkar som lyckas. Hon säger att det är mest killar på elitnivå ”där skulle det va lättare om man va kille” Hon har träffat studie- och yrkesvägledaren vid flera tillfällen och fått bra information och svar på sina frågor. Hon har också haft fler utvecklingssamtal tillsammans med föräldrar, studie- och yrkesvägledare och lärare. Emilia menar hon kan bestämma om hon vill läsa på högskolan vid ett senare tillfälle och säger ”om jag bestämmer mig för att läsa vidare så kan jag de”

Camilla säger att det har varit svårt att välja då hon har många intressen. Camilla har haft det svårt i skolan men säger att hon tycker om att arbeta med händerna. Hennes allra största dröm är att bli veterinär men säger att hon tänker på vad som kan ge henne arbete. Camilla menar att hennes drömyrke kan blir svårt för henne att uppnå och säger: ”alltså nåt mer realistiskt, drömmar är ju drömmar och ibland är de ju så att drömmar inte kan gå i uppfyllelse” Hon har pratat med studie- och yrkesvägledaren, kompisar och föräldrar. Hennes mamma föreslår hotell och turism och hennes Pappa stöttar hennes egna val. Camilla säger att hon har lyssnat lika mycket på alla, valt att gå efter mammans förslag. Föräldrarna har gymnasial yrkesutbildning. Hon är intresserad av bilar men väljer att ha det som en hobby, säger att det är för tungt ” jag tror att jag skulle valt annorlunda om jag varit kille för jag har så många killintressen” Hon hade då kanske valt fordon eller bygg säger hon i intervjun.

Susanne har tänkt lånsiktigt i sitt gymnasieval. Hon vill arbeta alternativt studera på högskolan efter gymnasiet. Intresset har styrts och hon vill göra något roligt. Hon planerar att arbeta som mäklarassistent efter gymnasiet alternativt söka högskolestudier till mäklare. Susanne säger att hon planerar för en yrkeskarriär och uttrycker sig så här: ”så jag tänker att jag ska bygga en karriär liksom” Susanne har pratat med studie- och yrkesvägledaren och väldigt mycket med sin mamma. Mamma har en gymnasial utbildning och har ensam vårdnad. Hon har endast träffat den nya studie- och yrkesvägledaren en gång, blev besviken. ”Det var verkligen ingenting” säger hon om den nya studie- och yrkesvägledaren. Den gamla studie- och yrkesvägledaren gav information om framtiden. Hon säger att om hon var en kille skulle hon kanske hatat skolan och bara jobbat och tjänat pengar som sina killkompisar. Susanne säger att hon har valt ett högskoleförberedande program som både ger möjlighet till arbete efter gymnasiet och möjligheter att studera vidare. Hon vill kunna välja mellan arbete eller studier på högskolan efter gymnasiet och säger så här: ”vill ha alla möjligheter” Hon har undersökt arbetsmarknaden och vilka ämnen hon behöver för högskolestudier. Om Susanne varit pojke säger hon att hon nog hade valt som sina killkompisar som väljer yrkesprogram, kanske elektriker.

Kalle säger att han har valt efter intresse och det han tycker är roligt. Han har också valt efter skolämnen och tidigare skolprestationer. Kalle har pratat med sina föräldrar, studie- och yrkesvägledaren och sina kompisar. Viktigast var att lyssna på sina kompisar som också valt samma program. Hans föräldrar har akademiska utbildningar. Vid frågan om vad föräldrar anser om fortsatta studier efter gymnasiet svarar han. ”nä de e la naturligt eller? Mamma tar det förgivet” Kalle har valt teknikprogrammet och säger: ”jo jag har gått i pappas fotspår, han e samma, gick också tekniskt” När han sen får frågan om framtida yrkesdröm svarar han ”asså jag vet inte och vet knappt vad en ingenjör e för nåt” Har träffat studie- och yrkesvägledaren två gånger där han fick stöd att begränsa sina alternativ. Han valde bland annat bort yrkesprogram då han anser att det inte finns så många alternativ efteråt. Kalle säger ”oså måste man läsa ikapp ämnen om man vill läsa på högskolan” Han tror att han skulle ha valt annorlunda om han var flicka. Han säger att flickor väljer andra program ” de e väl ekonomi eller sånt”

Filip säger att intressen och ämnen i skolan har påverkat hans val. Han är tvärsäker på sitt val men känner sig lite osäker på framtiden. Han säger att han har valt naturvetenskaplig linje för att säkerställa möjligheterna att välja framöver. Filip har pratat med sina föräldrar och har varit hos studie- och yrkesvägledaren en gång för att göra gymnasievalet. Han har främst pratat med sin mamma. Filips mamma har en akademisk utbildning och pappan en gymnasial yrkesutbildning. Han vill inte ha kontakt med studie- och yrkesvägledaren för att han anser att han vet vad han ska välja. Filip är helt säker på sitt val och säger ”känn vad man själv vill”

Patrik har precis gjort ett omval då han inte kom in på det högskoleförberedande programmet han önskade. Han väljer istället ett yrkesprogram. Han har pratat sin kompis, studie- och yrkesvägledaren och sin bror ”bara dom typ” Patrik lyssnade mest på sin bror som tycker att han ska välja ett yrkesprogram. Föräldrarna har gymnasial yrkesutbildning. Han säger att skolprestationerna har påverkat att han väljer ett yrkesprogram. Patrik säger ”jag var väl nervös att jag inte skulle välja nånting” Han vill absolut inte välja fel ”blir det fel så känns det

som kaos typ” Patrik har träffat studie- och yrkesvägledaren vid flera tillfällen där han har diskuterat sitt val. Han säger att han helst ville läsa ett högskoleförberedande program men valde ett yrkesprogram då hans skolprestationer inte räckte till. Han säger ”jag tänker på hur dåligt det går” Patrik har valt ett program där det går mest pojkar men anser att han inte är påverkad av att han är kille.

Gabriel säger att han vill välja något som han verkligen gillar. Han har valt efter skolämnen och skola. Gabriel vill bli sportjournalist. Han har pratat mycket med studie- och yrkesvägledaren och lyssnade mest på henne. Föräldrarna stöder hans egna val. Båda föräldrarna har gymnasial utbildning. Gabriel säger att flickor väljer tänker annorlunda ” de är smartare och mer utvecklade” Han har valt samhäll/media och säger ”jag har alltid varit intresserad av sport, jag kan lära mig ett helt nytt lag på typ 5 minuter liksom. Det känns som om det är något som jag vill syssla med, nåt roligt” Vid frågan om den nya gymnasireformen påverkat honom svarar han ” det tycker jag inte faktiskt” Gabriel tror att han hade valt ett annat program om han var flicka då han säger att flickor har andra intressen.

Erik har valt efter intresse, han är intresserad av teknik och har valt teknikprogrammet. Erik tyckte det var svårt att välja han kände sig osäker och var rädd att välja fel ”jag är rädd att jag ska behöva göra om” ”Om jag går en termin och börjar om och byta skola och så” Han har pratat med kompisar, studie- och yrkesvägledaren och sina föräldrar. Erik tyckte det var viktigt att fråga föräldrarna men menar att studie- och yrkesvägledaren var viktigast. Han säger ”också fråga jag morsan, hon e civilingenjör” ”Jag vill ha en högskoleförberedande studie så jag kan gå på högskolan sen, så jag slipper oro mig över det” säger Erik. Hans pappa har en gymnasial yrkesutbildning och tyckte att Erik ska välja det han själv vill. Han har varit intresserad av ett yrkesprogram men valt ett högskoleförberedande program för att vara säker på att kunna läsa vidare efter gymnasiet. Erik säger att han hade valt annorlunda om han var flicka. Han hade då valt något som flickor tycker om till exempel frisör.

Carl säger att det var lätt att bestämma sig för att han alltid vetat vad han vill. Carl vill gå samma skola som sin storasyster som gillar både skolan och programmet. Han har valt ekonomiprogrammet som sin syster. Han har pratat med sin pappa och sin syster. Hans pappa har akademisk utbildning och hans mamma en gymnasial utbildning. Han säger att ”föräldrarna tycker jag valt helt rätt, de tror det här kommer bli jättebra” Har varit en gång hos studie- och yrkesvägledaren och säger att ”hon visste inte så mycke, hon är inte bra” Carl vill läsa vidare och tänker redan nu på meritpoäng. På frågan om han tror att gymnasireformen har påverkat valet svarar han ”asså, jag tror det har påverkat de som skoltrötta, de väljer ett yrkesprogram så de kan börja jobba direkt”

Faktorer som påverkar gymnasievalet

Vårt resultat visar faktorer som styr elevernas gymnasieval. Intresset har varit den dominerande påverkansfaktorn i studien, för elva av tretton elever har detta styrt gymnasievalet. Tre av eleverna tycker att gymnasieprogrammet bör vara roligt. ”Asså jag

bestämde mig vad jag var intresserad av och det jag tyckte var roligt” säger Kalle. Vidare menar några av eleverna att val av själva skolan är viktig. De har haft kompisar eller äldre syskon som rekommenderar just den skola de valt. För Emilia är det viktigt att ekonomiska förutsättningar finns då hon valt ett program där extra kostnader är förknippade med idrottsintresset. Bristande skolprestationer menar både Patrik och Camilla är orsaken till deras val av gymnasieprogram. Medan Gabriel, Carl och Kalle har valt efter de skolämnena de är intresserade av och har bra betyg i.

Eleverna har pratat med många i sin omgivning kring sitt gymnasieval. De personer som eleverna lyssnat mest på är föräldrar, syskon, studie- och yrkesvägledare, kompisar och andra vuxna. Av flickorna är det fem av sju elever som har lyssnat mest på sin mamma. Filip och Gabriel är två av de sex pojkarna som lyssnat mest på sin mamma. ”Jag pratade med min mamma mest, det var inga andra som påverkade mig liksom” svarar Filip på frågan om vem som han lyssnat mest på.

I vår studie är det tio elever som valt högskoleförberedande gymnasieprogram och tre elever som valt yrkesprogram. Resultatet av intervjuvärderna visar att eleverna är påverkade av de personer de har runt omkring sig. Det kan vara föräldrar och syskon. Vidare är det fyra av sex pojkar som har någon förälder med akademisk utbildning. Detta till skillnad från flickorna där endast en av sju har någon förälder med akademisk utbildning. Det kan tilläggas att två av sju flickor har äldre syskon med akademisk utbildning. Sju av tio elever som valt högskoleförberedande program kommer från en socialmiljö där akademiska studier är förekommande. De tre som valt yrkesprogram har föräldrar med icke akademisk utbildning.

Fyra av sju flickor svarar att de tror att de skulle valt annorlunda om de varit pojkar. Vidare säger två av dessa elever att de har ”typiska” killintressen och troligtvis skulle ha valt annorlunda om de varit pojkar. Susanne svarar att hon troligtvis skulle ha valt detsamma som sina killkompisar medan Sofia tror att hon hade valt fordonsprogrammet om hon varit pojke. Tre av sex pojkar säger att de troligen skulle valt annorlunda om de varit flickor. Kalle som valt teknikprogrammet tror att han skulle valt annorlunda om han varit flicka ”de e väl ekonomi eller sånt”. De övriga har svarat att de inte vet hur de skulle ha valt.

Studie- och yrkesvägledningens betydelse för gymnasievalet

Här redovisar vi studie- och yrkesvägledningens betydelse av våra 13 intervjuer och hur eleverna upplevt behovet av studie- och yrkesvägledning. Nio elever av tretton har känt behov att få någon kontakt med studie- och yrkesvägledningen, fem flickor och fyra pojkar. Intervjuvärderna visar att det är en skillnad på upplevt behov. De elever som kommer från icke akademisk miljö använder sig av studie- och yrkesvägledning i en större omfattning än de som kommer från en akademisk miljö. Svaren från fem elever som har föräldrar med akademisk utbildning visar att de anser sig inte behöva något stöd från studie- och yrkesvägledning. ”de andra kanske inte vet och behöver hjälp” tycker Rebecca. Patrik och

Camilla som har bristande prestationer i skolan menar att de har stort behov av studie- och yrkesvägledning. Detta har varit av vikt för dem i processen att välja ett gymnasieprogram.

Studie- och yrkesvägledning har olika betydelse beroende på vilket övrigt stöd som eleverna upplevt i sin omgivning. De elever som träffat studie- och yrkesvägledaren anser sig till största delen ha behov av information och vägledning. ”man kan komma in och be om råd och sånt” säger Sofia. Kalle fick stöd att begränsa sina val ”Asså, vi snacka om program och det jag var intresserad av o hon tog fram information om olika skolor”. Johanna säger att hon har fått en objektiv vägledning av studie- och yrkesvägledaren ” hennes egna åsikter har inte spelat in någonting alls utan det är bara mina åsikter”. Detta är exempel på hur eleverna beskriver sina upplevelser av studie- och yrkesvägledning och den information de har fått. På frågan om hur de har upplevt studie- och yrkesvägledningen svarar flertalet av eleverna att de fått bra information, bra föreläsningar, klassinformation och hjälp att sortera information. De elever som upplevt att de inte haft behov av studie- och yrkesvägledning menar att de fått tillräckligt med kunskap från tillfällena med klassinformation och föreläsningar. I svaren går det inte att utläsa skillnaden mellan klassinformation och föreläsningar. Rebecca menar att hon inte har behov av vägledning, hon säger samtidigt att hon fått information ”när hon haft sådär föreläsningar eller så”. Två elever har svarat att de är missnöjda med studie- och yrkesvägledningen.

Dessutom har eleverna fått information från gymnasieämbassor där olika skolor funnits på plats och presenterat sitt utbud av program och inriktningar. Camilla tycker att gymnasieämbassan haft betydelse då den har gett henne viktig information i valet. Gabriel säger också att det var viktigt att få veta vad gymnasieleverna själva tycker om skolan ” de är ganska viktigt att gå på en bra skola”. Vidare erbjuder de flesta skolor öppet hus där den enskilda skolan visar upp utbud och sina lokaler. ”Ja, Jag eh gick på öppet hus till exempel, på olika ställen å jag pratade med folk” säger Rebecca när vi frågar varifrån hon fick sin information. En annan variant har varit att erbjuda eleverna möjligheten att få prova- på gymnasieskolan under en dag eller två. Tova var osäker på sitt gymnasieval och fick möjlighet att prova- på vilket hjälpt henne att välja program.

För flera elever har Studie- och yrkesvägledning på skolan inneburit stöd av lärare, mentorer och övrig personal. Det har förekommit ett samarbete mellan studie- och yrkesvägledaren och övrig personal på båda skolorna i samband med gymnasievalet. Susanne har på en SO lektion tillsammans med lärare och studie- och yrkesvägledare fått veta hur man får fram information om olika yrken och dess framtidsutsikter ”vår SO lärare är väldigt aktiv och pratar om det jätte ofta och frågar hur det går för oss om vi behöver hjälp och så, hon stöttar jätte jätte mycket”. Emilia fick uppmuntran från lärarna men tycker samtidigt att de kunde ”pusha lite mer” och motivera eleverna att nå sina mål ”kom igen nu, du vill ju in på den där linjen”. Camilla tycker att skolans personal kan stötta med motivation och fokus på elevernas intresse ”skolans personal har stöttat mig till 110 % ”. Likaså säger Sofia att idrottsläraren har stöttat med motivationshöjande kommentarer, samtidigt som hon säger ”om man inte är säker på sitt val är det väldig bra med studie- och yrkesvägledning”.

Gymnasiereformens påverkan på elevers gymnasieval mellan högskole- och yrkesförberedande program

Flera elever har valt högskoleförberedande program framför yrkesprogram då de uttryckt en rädsla över att begränsa sina valmöjligheter till högskolestudier i framtiden. I flera utav intervju svaren framkommer att eleverna är medvetna om att det finns skillnader mellan högskole- och yrkesförberedande program. Anledningen till att gymnasiereformen haft betydelse på gymnasievalet är enligt eleverna svårare att läsa vidare efter ett yrkesprogram. De tycker att det är krångligt att sätta sig in i alla tillval och eventuella extra val för att kombinera yrkesprogrammen för att få behörighet till högskolestudier. Kalle har inte funderat på något yrkesprogram då han menar ”ah, de e ju en sån där yrkesutbildning eller vad det kallas nu, och det är inte så mycket alternativ efteråt och sådär. Oh så måste man läsa ikapp ämnen om man vill läsa på högskolan”. Alla intervju personer är dock inte medvetna om vilka program som tillhör de högskoleförberedande eller de yrkesförberedande programmen. Av tretton elever har tio valt högskoleförberedande program och tre elever har valt yrkesprogram.

De elever som har valt högskoleförberedande program har nämnt orsaker såsom att få en bra grundutbildning, allmän utbildning och säkerställa framtida utbildningsmöjligheter. Yrkesprogrammen i den nya gymnasiereformen 2011 väljs bort av eleverna då de vill ha en allmän och bra grundutbildning. Med en bra grundutbildning säger eleverna att om de senare i livet vill studera på högskolan vill de ha möjligheter till det. Eleverna säger att yrkesprogrammen enbart ger ett livslångt yrke och framtida utbildningsmöjligheter begränsas. Flera har varit intresserade av yrkesprogram men valt bort det på grund av ovanstående orsaker. I tidigare gymnasiereformen fick alla elever behörighet till högskolan. Johanna säger ”jag tänkte nog på att det nog blir ju lättare att skaffa jobb när jag har en äh stor allmän utbildning”. Viktigt har varit att kunna göra ett val som öppnar för flera valmöjligheter efter gymnasietiden. ”jag har tänkt att samhällsprogrammet inte leder någonstans men att efter ekonomiprogrammet kan jag jobba och orkar jag plugga vidare då kan jag det”. Båda programmen är högskoleförberedande säger Susanne som vill arbeta som mäklarassistent alternativt studera till mäklare i framtiden. Sofia tror att hon hade valt ett yrkesprogram om hon varit kille ”jag tycker om bilar så då hade fordon kanske varit någonting”. Sofia har valt ett högskoleförberedande program då hon vill hålla dörrarna öppna för både högskola och arbete i Norge. Att lägga till kurser för att få högskolebehörighet är ett krav från Emilias föräldrar då hon valt ett yrkesprogram. ”jag måste lägga till kursen för att jag skall läsa naturbruk enligt mamma, ”om jag bestämmer mig för att läsa vidare så kan jag de”.

Det finns en rädsla att göra ett felval och i våra intervju svar är det tre elever som nämner detta. ”vilken högskola har jag inte tänkt på jag vill bara ha en högskoleförberedande studie så slipper jag oroa mig över det ” säger Erik som valt ett högskoleförberedande program framför ett yrkesprogram. Carl tror att gymnasiereformen har påverkat de som är skoltrötta och att de väljer ett yrkesprogram så de kan jobba direkt. Patrik som har valt ett yrkesprogram då han inte kom in på sitt första val som är ett högskoleförberedande program säger att ”blir det fel så känns det som kaos typ”. Camilla tänker mer realistiskt, hon har inte heller tillräckligt med poäng för ett högskoleförberedande program ” alltså nåt mer realistiskt, drömmar är ju

drömmar och ibland är de ju så att drömmar inte kan gå i uppfyllelse” säger hon angående sin dröm om att bli veterinär. Tova var osäker i sitt val då hon tyckte det var mycket att välja på ”det värsta är att man väljer fel tycker jag, de e verkligen det värsta”. Tova har valt bort ett yrkesprogram framför ett högskoleförberedande program. Hon påverkades av sina äldre systrar som påtalade vikten av att välja ett högskoleförberedande program. Tova har känt en stor osäkerhet kring sitt gymnasieval. Hon har gjort ett val rekommenderat av sina systrar.

Kalle valde bort ett yrkeprogram då han menar att det inte finns så många alternativ efter gymnasiet ”du blir mer låst där, du har inte så mycket du kan bli där, då blir du snickare eller rörmokare”. Flera av intervjuvarerna visar att eleverna har närstående som har påtalat vikten av att välja högskoleförberedande program. ”Min mamma sa att det var en bra linje och att jag kan läsa vidare sen” säger Sofia i intervjun. Carl tänker redan nu strategiskt på högskolestudier och planerar för meritpoäng, detta har påverkat hans val till högskoleförberedande program ”du kan välja till det så du får såna här meritpoäng, å det tänker jag göra”. För Gabriel och Emilia har den nya gymnasiereformen inte påverkat deras val av gymnasieprogram. Gabriel har fått välja utan påverkan av föräldrar och andra närstående. Emilia har också fått välja under förutsättning att hon läser extra ämnen för att få en högskolebehörighet. I Emilias fall har det skett en kompromiss mellan Emilia och föräldrarna för att möjliggöra studier på yrkesprogram.

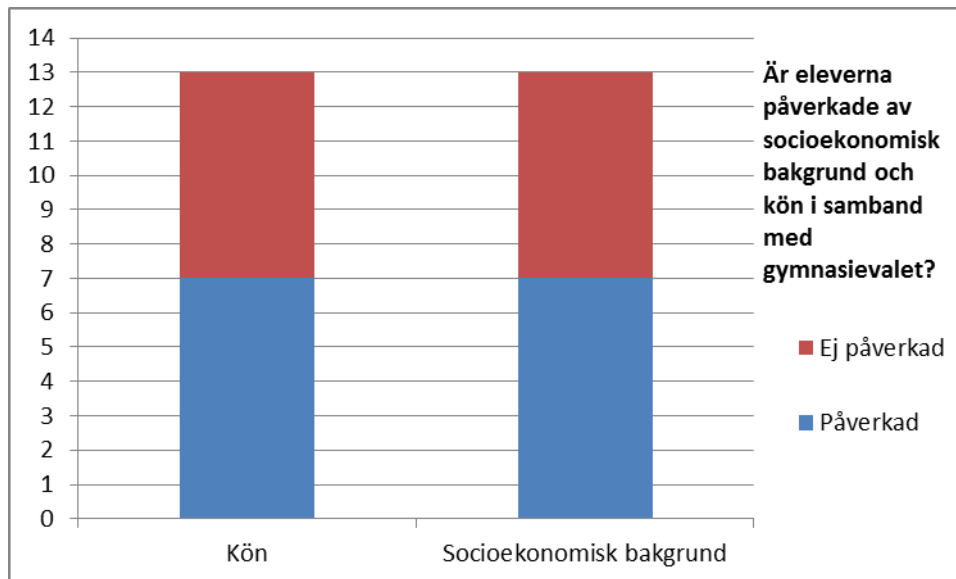
ANALYS

I avsnittet analys presenterar och analyserar vi resultaten på våra frågeställningar. Vi har valt att relatera till socioekonomisk bakgrund och kön i våra tre frågeställningar. Första frågan handlar om påverkansfaktorer i gymnasievalet, den andra frågan om studie- och yrkesvägledningens betydelse och den sista hur den nya gymnasiereformen 2011 påverkat i valet mellan studie och yrkesförberedande program. Under varje frågeställning börjar vi med kort redovisning av diagram över hur socioekonomisk bakgrund och kön har påverkat i ovanstående frågeställningar.

Analys av påverkansfaktorer i samband med gymnasievalet

I nedanstående diagram kan det utläsas hur socioekonomisk bakgrund och kön har påverkat våra 13 elever i gymnasievalet. Diagrammet visar att de elever som har närstående med akademisk utbildning har svarat att de fått information och kan ha blivit påverkade i sitt gymnasieval av sina närstående. De elever som enligt resultaten blivit påverkade har fått rekommendation eller förslag på gymnasieprogram. De har också valt därefter. Vidare visar diagrammet hur många av eleverna som skulle ha valt annorlunda om de varit av motsatt kön. Sju elever har svarat på frågan att de skulle ha valt annorlunda om de hade varit av motsatt

kön. De andra har varit osäkra och inte tagit ställning i frågan. Det innebär att dessa flickor respektive pojkar skulle ha valt ett annat gymnasieprogram.

Figur1: Diagrammet visar antalet elever som är påverkade av socioekonomisk bakgrund och kön i samband med gymnasievalet.

I vår intervjustudie svarar elva av tretton elever att intresset har styrts. Vid en närmare analys visar det sig att utav tio elever som sökt högskoleförberedandeprogram har sju elever närstående med akademisk bakgrund vilket har spelat roll i deras gymnasieval. I likhet med Bourdieu (2004) säger Trondman (1994) att den socioekonomiska bakgrunden har en stor betydelse för individens framtidsval. Bourdieu menar att det kulturella kapitalet påverkar elevernas val, detta genom de personer de har nära och inom sin umgängeskrets. Bourdieu menar att individer får med sig ett kulturellt kapital genom arvet vilket innebär att information kring utbildningssystem och strategier för att lyckas finns nära till hands. De tre elever som har valt yrkesprogram kommer från en icke akademisk bakgrund och har inte samma kulturella kapital som de tidigare. Enligt Bourdieu kan detta innebära att de inte har fått samma stöd från sin hemmiljö vilket i sin tur kan ha påverkat deras möjligheter att välja efter sina yrkesdrömmar. De har inte blivit påverkade eller styrda i valet mellan studie- och yrkesförberedandeprogram utan bristen på kulturellt kapital kan ha inneburit att deras förutsättningar och skolprestationer inte är detsamma som för de sju som kommer från en akademisk bakgrund. Även Sandell (2007) menar att föräldrar och närstående med akademisk utbildning påverkar elever att välja olika utbildningar. Trondman (1994) beskriver också att sociala kontakter med personer från akademisk bakgrund kan påverka individer till högre utbildning. Lärare och kamraters föräldrar visar sig vara viktiga personer som påverkar eleverna även i vår studie. Eleverna påverkas enligt Giddens (2003) av den miljön de lever och växer upp i samt de människor de har runt omkring sig. En egen identitet skapas genom socialisationen där kön och socioekonomisk bakgrund är en av de främsta källorna som formar tankar och handlingar.

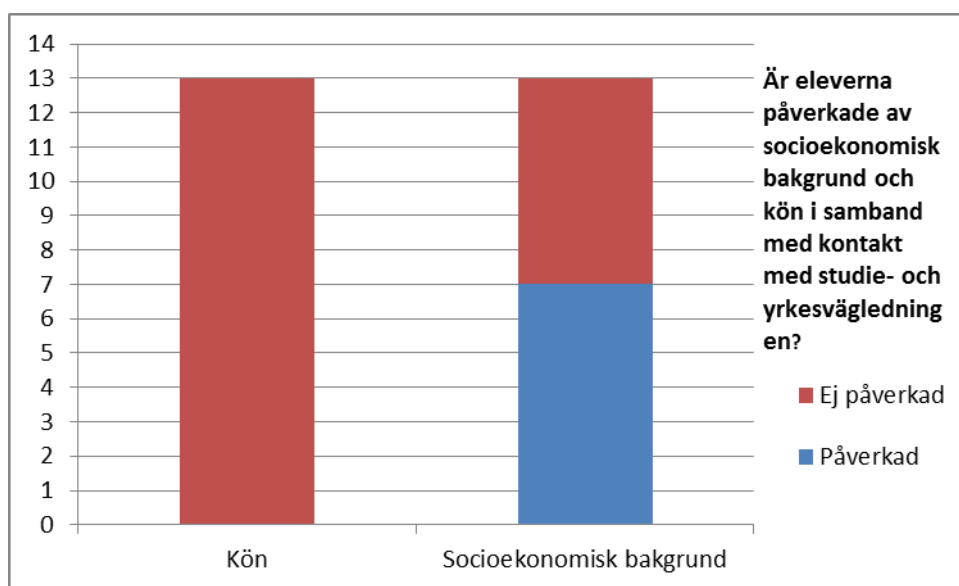
I vår studie väljer tre av tretton elever skola efter rekommendationer av föräldrar, syskon, lärare eller kamrater, vilket också bekräftas i ovanstående studier av Trondman (1994) och Giddens (2003). Att utbildningar och skolor har olika status och att några program och skolor anses bättre än andra nämner (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2007) vilket vi också kan utläsa från elevernas beskrivningar. Flera av eleverna väljer efter skolans rykte och vad andra sagt kring skolan och dess utbildningar. Det har valt skola efter popularitet och vad andra tycker, möjligheten att besöka gymnasieskolan och träffa personal och elever som går på gymnasieskolan har också påverkat.

En av våra elever kunde söka sitt gymnasieval tack vare att föräldrarna kunde betala för kringkostnader i samband med ridsport. Ekonomiska förutsättningar var avgörande i denna elevens gymnasieval, då det var kostnader i samband med idrottsinriktningen på programmet. Detta beskrivs som ekonomiskt kapital i Bourdieus (2004) sociologiska studier. Föräldrarnas ekonomiska förutsättningar var därmed den enda möjligheten för eleven att studera på detta gymnasieprogram. Här har föräldrarna enligt Bourdieu (2004) investerat i elevens skolutbildning och i det kulturella kapitalet genom det stöd och den tid de spenderat för att hjälpa sitt barn i samband med gymnasievalet.

I resultatet svarar fyra av sju flickor att de skulle valt annorlunda om de varit pojkar. Tre av sex pojkar säger att de också hade valt annorlunda om de varit av motsatt kön. Flickorna beskriver hur de planerar sin framtid och väljer även gymnasieprogram därefter. De teoretiska programmen rangordnas högst medan yrkesprogram ses som ett sämre alternativ. Samtidigt säger några av flickorna att det är helt i sin ordning att söka ett yrkesprogram om de varit pojkar. Gymnasieprogrammen har olika status (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2007). Fem av sju flickor har valt ett högskoleförberedande program och planerar för en bra grund och framtida utbildningsmöjligheter som leder till ett bra arbete. Vidare nämner Dahlstedt (2007) att det finns ett tydligt samband med föräldrarnas utbildningsnivå och elevernas gymnasieval. Unga kvinnor väljer enligt Ganetz & Lövgren (1991) att skjuta upp framtida utbildningsval och val av yrke. Sex av sju flickor i den här studien tänker också ett steg framåt då de i intervju svaren svarar att de vill ha en bred eller allmän grund för att öka sina valmöjligheter i framtiden. Bourdieu (2004) använder begrepp där olika sociala positioner och livstilar symboliserar olika värden och värderingar i samhället. Studien visar att det finns ett samband mellan dessa värden och värderingar i de tidigare nämnda sex flickornas val av gymnasieprogram.

Analys av studie- och yrkesvägledningens betydelse

Detta diagram beskriver hur socioekonomisk bakgrund och kön har påverkat upplevt behov av kontakten med studie- och yrkesvägledning. Enligt stapeln som visar påverkansgrad av socioekonomisk bakgrund anser sig sju elever inte ha behov av studie- och yrkesvägledning. De har inte haft enskilda samtal eller tagit annan kontakt med studie- och yrkesvägledningen i samma utsträckning som de andra. Dessa sju elever har närstående med akademisk utbildning. Vidare visar den andra stapeln att kön inte varit en påverkans faktor för att ta kontakt med studie- och yrkesvägledningen.

Figur 2: Diagrammet visar antalet elever som är påverkade av socioekonomisk bakgrund och kön i samband med kontakten med studie- och yrkesvägledning.

Enligt resultatet har nio av tretton elever svarat att de känner behov av kontakt med studie- och yrkesvägledning, fyra pojkar och fem flickor. Då vi gör en närmare analys genom att titta på sambandet mellan närståendes utbildningsnivå och elevens gymnasieval visar det sig att sju elever som har närstående med akademisk utbildning har inte känt behov av enskilt samtal med studie- och yrkesvägledning. De har inte tagit kontakt i samma utsträckning som de som har närstående med icke akademisk utbildning vilka har haft flera enskilda samtal med studie- och yrkesvägledaren. Studier gjorda av Sandell (2007) och Trondman (1994) som menar att gymnasieungdomar med närstående med akademisk bakgrund ser högskolestudier som självklara. Medan ungdomarna med närstående från icke akademisk bakgrund ser studier som en prestation och möjlighet till ett liv med bättre ekonomiska förutsättningar och status. Vårt resultat visar att ungdomar hämtar information på olika sätt beroende på sin socioekonomiska bakgrund. De som kommer från en akademisk bakgrund har redan från sin hemmiljö fått information som de anser vara tillräcklig. De vet redan att alternativen är fortsatta högskolestudier. Till skillnad från de som kommer från en icke akademisk bakgrund som hämtar information via studie- och yrkesvägledningen. I Sandells pilotstudie två beskriver studie- och yrkesvägledarna att flickor och pojkar har liknande frågor. Den ena av studie- och yrkesvägledarna som hade elever från en akademikerstad fick ofta frågor om de olika

studieförberedande programmen medan vägledaren från arbetarstaden berättar att ungdomarna som inte uppnådde tillräckliga resultat kunde fixa det senare. Studie- och yrkesvägledningen medverkar också att stötta dessa elevers egna mål till högskolestudier. Pilotstudien visar också att flickor söker vägledning i högre utsträckning än pojkar (Sandell 2007). Samtidigt finns det mönster som visar att flickor väljer otraditionellt och pojkar mer traditionellt (Öhrn, 2002).

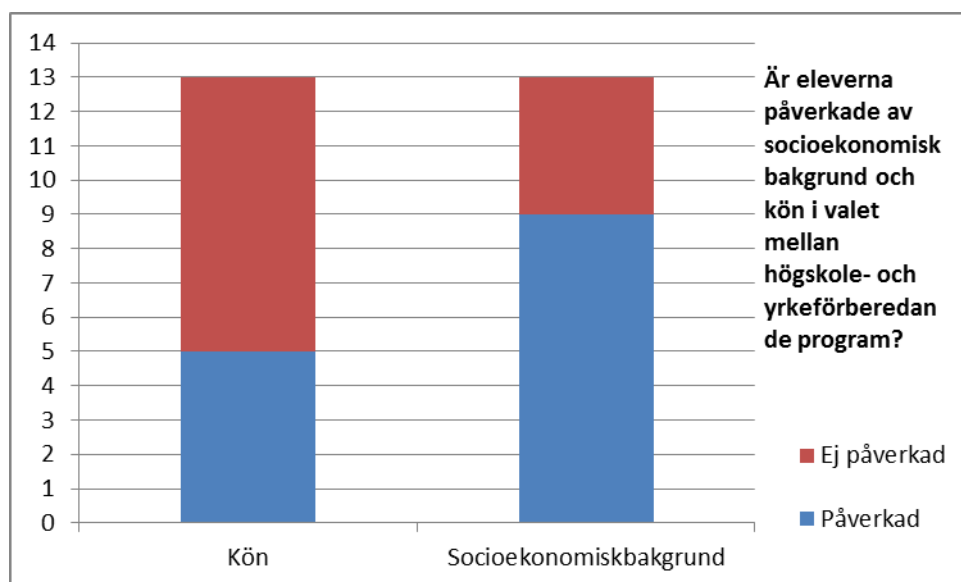
Genom att eleverna väljer högskoleförberedande program ger det dem möjlighet att öka på sitt kulturella kapital. Ett exempel på elevers tvärsäkerhet och självklarhet inför gymnasievalet är uttalande om att de andra som inte vet kanske behöver hjälp då eleven själv är säker på sin sak. Härmed visar sig det högre kulturella kapitalet i samband med vetskap om framtida studier men också ett mindre behov av studie- och yrkesvägledning (Bourdieu, 2004).

Eleverna har fått klassinformation, seminarium, föreläsningar samt medverkat på gymnasiemässor. En elev beskriver närmare hur hon vid ett grupptillfälle fått stöd att undersöka arbetsmarknaden och dess framtidsutsikter. Enligt Lidström (2009), Lovén (2000) och Sandells (2007) studier anser sig eleverna själva vara ansvariga för sina val och detta stämmer även i vår studie. Men vid närmare analys uppfattar vi att eleverna väljer utifrån den kunskap de fått till sig vid informationstillfällena enligt ovan. Den kunskap som eleverna fått till sig tolkar de utifrån den information de fått på skolorna, gymnasiemässorna och olika seminarier. Seminarier och klassinformation ges på en generell nivå där informationen ges om samtliga program. Studie- och vägledningen kan erbjuda eleverna ett vidgat perspektiv som är baserat på elevens egenskaper, intressen och förutsättningar. De elever som väljer bort den personliga studie- och yrkesvägledningen baserar därmed sitt gymnasieval på en begränsad information och baserar sina beslut på den information de fått från föräldrar, närstående och potentiella skolor och gymnasiemässor med mera. Vidare har också eleverna fått kunskaper från samtal med studie- och yrkesvägledaren och annan personal i skolan endast en elev anser sig inte ha fått tillräckligt med stöd från studie- och yrkesvägledaren. Studie- och yrkesvägledning har därmed haft betydelse i samband med elevernas gymnasieval. Studie- och yrkesvägledning innebär med andra ord både direkt och indirekt vägledning, det tidigare syftar på individuella vägledningssamtal och de senare syftar på de tillfällen eleverna fått information i samband med mässor, klassträffar, seminarier och föreläsningar.

Vi konstaterar att kön inte har påverkat eleverna att ta kontakt med studie- och yrkesvägledning. Vi kan därmed inte se något samband i våra intervju svar mellan kön och kontakt och upplevt behov med studie- och yrkesvägledningen. Enligt Sandells (2007) avhandling söker flickor oftare vägledning än pojkar. I vår studie som omfattas av tretton elever kan vi inte se någon skillnad i upplevt behov baserat på kön.

Analys av påverkansfaktorer i valet mellan högskole- och yrkesförberedande program

Diagrammet nedan beskriver hur socioekonomisk bakgrund och kön har påverkat våra elever i valet mellan högskole- och yrkesförberedande program. Tio av tretton elever har valt ett högskoleförberedande program. För nio elever har det varit avgörande att välja ett högskoleförberedande program då de har utgått från möjligheten att kunna studera vidare och efter de krav som närstående rekommenderat. De anser att yrkesprogram inte ger samma möjligheter och därför inte varit ett alternativ. För en av eleverna har intresset varit det styrande i valet mellan studie- och yrkesförberedande program. De har med andra ord valt bort yrkesprogram. Fem av tretton elever kan tänka sig att välja ett yrkesprogram framför ett högskoleförberedande program om de varit av motsatt kön.

Figur 3: Diagrammet visar antalet elever som är påverkade av socioekonomisk bakgrund och kön i valet mellan högskole- och yrkesförberedande program.

De elever som idag ska välja gymnasieprogram är medvetna att det finns skillnader mellan ett högskoleförberedande program och ett yrkesprogram. De har genom närstående fått till sig att om de väljer ett yrkesprogram så blir det svårare att läsa vidare. Eleverna skaffar sig inte tillräckligt med information om eventuella möjligheter till högskolestudier efter valet av yrkesprogram. I vår analys visar staplarna att nio av tretton elever är påverkade av sin socioekonomiska bakgrund på ett eller annat sätt. I våra intervjusvar har dessa elever berättat om viktiga personer såsom föräldrar, syskon och andra vuxna och hur de har tänkt kring gymnasievalet. Eleverna har bland annat berättat om föräldrar, syskon och andra närstående med högre utbildningsnivå. Enligt Bourdieu (2004) kan detta kallas kulturellt kapital då dessa närstående gett dem information om varför det är bra att välja ett högskoleförberedande program. Bourdieu säger att reproduktion av det kulturella kapitalet ligger i utbildningssystemet. Ett exempel kan vara den tid som föräldrar eller andra närstående väljer att avvara för sina ungdomar i samband med studierna och gymnasievalet. Viktigt är att det är

en bra grundutbildning, en allmän utbildning med många framtida utbildningsalternativ svarar eleverna. Vid en närmare analys upptäcker vi att eleverna väljer bort yrkesprogramen som en säkerhetsåtgärd för att inte begränsa sina valmöjligheter till högskolestudier och framtida yrkesval. Vi ser därmed ett samband mellan gymnasievalet, socioekonomisk bakgrund och det upplevda behovet av information att de har blivit påverkade av dessa angivna viktiga personer.

Intervjusvaren visar också att ungdomarna tänker ett steg längre, de säger att de vill ha möjligheten att kunna arbeta efter gymnasiet samtidigt som de vill kunna välja fortsatta studier. En av flickorna i vår studie har tänkt ytterligare ett steg då hon tagit reda på vilket gymnasieprogram som ger mest möjligheter till arbete och som ger en större möjlighet till arbete direkt efter gymnasiet. Det finns en stor rädsla för att göra ett felval och ett samband med att inte söka ett yrkesprogram då yrkesprogram enligt eleverna endast kan leda till ett yrke och inte ger så många valmöjligheter efter gymnasiet. I svaren från studien säger eleverna att de vill slippa oroa sig för att inte kunna välja fortsatta studier efter gymnasiet och att det blir lättare att skaffa jobb. Vidare säger Sandell (2007) att elever som inte kommer från ett akademikerhem ser ett större hinder att studera på annan ort än de elever som kommer från ett arbetarhem. Detta avståndstagande av gymnasieskolans placering gjorde att eleverna gjorde ett strategiskt val i stället för val efter intresse enligt Sandell.

Flickors svar skiljer sig från pojkarnas, där framkommer det att flickorna ofta tänker ett steg längre fram, de har en plan för sin framtid men inte alltid i detalj utan tänker både på resor, arbete och framtida utbildningsmöjligheter. Enligt Sandell (2007) och Ganetz & Lövgren (1991) väljer flickorna att självförverkliga sina drömmar och skjuta upp vuxenlivet och få tid till utbildning, val av yrke och familj vid ett senare tillfälle i livet. En av flickorna i vår studie som inte har tillräckliga skolprestationer säger att hon måste tänka realistiskt och se till att hon får arbete efter gymnasiet samtidigt som hon säger att hon kan läsa på vuxenutbildningen om hon skulle vilja fullfölja sin dröm till högskolestudier vid ett senare tillfälle i livet. En annan flicka i vår studie har tagit reda på fakta om jobb- och utbildningsmöjligheter efter sitt val av högskoleförberedande program. Hon har valt att hålla dörrarna öppna för högskolestudier ifall hon inte skulle orka studera direkt efter gymnasiet. Vid vidare analys så har flickorna i vår studie planerat sin närmaste framtid och valt att skapa sig förutsättningar för framtida studier på högre nivå. Sandell (2007) beskriver att flickorna vill göra sig fria från gamla mönster och satsa på sin utbildning vilket också kan tolkas i vårt resultat.

DISKUSSION

Syftet med vår studie var att få elevernas beskrivning och erfarenheter kring vad som påverkat dem i gymnasievalet. Vidare vilken betydelse studie- och yrkesvägledningen haft för betydelse samt slutligen hur den nya gymnasiereformen påverkat eleverna i valet mellan högskole- och yrkesförberedande program. Under detta diskussions avsnitt nedan kommer vi i tidigare nämnda ordning diskutera våra huvudsakliga resultat och dess samband med litteratur och tidigare studier. Vi kommer samtidigt diskutera hur kön och socioekonomisk bakgrund har påverkat i våra tre frågeställningar.

Påverkansfaktorer i samband med gymnasievalet

För ungdomar är gymnasievalet ett av de första stora besluten inför framtiden. De upplever sig stressade och ambivalenta inför alla de val som finns. Nu måste de dessutom ta ställning vid 15 års ålder om de ska läsa vidare eller inte. De måste också ta ställning om de vill gå en yrkesutbildning. Vad är det då som påverkar ungdomarna när de ska välja till gymnasiet och hur viktig är den närmaste omgivningen?

Vår studie visar att ungdomarna gärna väljer efter intresse, skola och är påverkade av sin omgivning och de personer som finns i den. Flera elever säger att det ska vara roligt under gymnasietiden och att de gärna vill gå samma program som sina kompisar. Efter att ha analyserat resultaten av vår studie får vi fram att elevernas åsikter kan förklaras med sambandet mellan ungdomarnas beteende och deras socioekonomiska bakgrund. Giddens (2003) hänvisar liksom vi till att handlingar och beteende styrs av de värderingar som grundas i socialisationen. Med andra ord är elevernas gymnasieval och deras beskrivningar om att intresse och vilja att ha roligt det som kan ha styrt deras val. Dessa värderingar hänger samman med deras socioekonomiska bakgrund enligt Trondman (1994). Detta innebär enligt oss att det i själva verket inte enbart handlar om specifika intressen utan också om deras socioekonomiska bakgrund. Den socioekonomiska bakgrundens värderingar påverkar mer än eleverna är medvetna om. Det visar sig i resultaten att de elever som har föräldrar eller andra närstående med akademisk utbildning är också de som eleverna lyssnat mest på i samband med gymnasievalet. I familjer där ena föräldern har högst gymnasieutbildning och den andra högst akademisk utbildning visar studien att ungdomen lyssnat mest på den föräldern med högst utbildning. En viktig påverkansfaktor är därmed närståendes utbildningsnivå vilket också visar sig i Haugseths (2011) studie. Det som kan påverka är med andra ord vilka föräldrar man föds med och vilken utbildningsnivå de har. Vi vill därmed påstå att den överordnande påverkansfaktorn visar sig vara ungdomarnas socioekonomiska bakgrund och deras uppväxtmiljö. Det är för oss extra intressant att både Sandell (2007) och Haugseth (2011) visar empiri som stödjer resultatet i vår studie.

De som valt yrkesprogram väljer av andra anledningar bort det högskoleförberedande programmen. Några av orsakerna är bristande prestationer i skolan och det kan i vår studie

handla om sambandet mellan prestationer och socioekonomisk bakgrund. Det kan bli svårare för de elever som inte har föräldrar med akademisk bakgrund som kanske inte kan lägga den tid eller ge det stöd som krävs för att nå upp till antagningskraven för de högskoleförberedande programmen. Bourdieu (2004) styrker vår diskussion då han hänvisar till att föräldrar med högre kulturellt kapital lägger mer tid att stödja sina ungdomar med skolan och dess arbete. Vi anser att skolan borde ta ett större ansvar och skapa förutsättningar för de elever som är i behov av stöttning i skolarbetet och behöver information som krävs för att lyckas. Här finns de professionella som kan hjälpa de ungdomar som behöver extra stöd då det är olika förutsättningar beroende på elevens socioekonomiska bakgrund. Enligt oss går den nya gymnasireformen mot ett elitänkande där de som har rätt förutsättningar får möjligheten att lyckas. Vi anser också att det finns en risk för ett utanförskap och sortering då eleverna påverkas av sina val. Även Haugseth (2011) anser att risken för sortering av ungdomar finns då hon hänvisar till att gymnasireformen 2011 kan fördela ungdomars framtid efter gymnasietiden. Ett av våra exempel kan vara om en elev som valt en yrkesutbildning skadar sig och inte längre kan fortsätta inom sitt yrke att möjligheterna till omställning och byte av karriär blir begränsade. Detta kan enligt oss skapa ett utanförskap där vägen till nytt yrke kan bli besvärlig och lång.

Idag profilerar sig gymnasieskolorna sig genom gymnasiemässor, öppet hus och prova på dagar. Det läggs enorma på pengar på exklusiva och professionella reklamutskick. Skolorna lockar eleverna med statusprylar som till exempel datorer, lunchmat på restaurang med mera. Skolans rykte och status är viktigt för elevernas val då vissa skolor anses bättre än andra, i våra intervjuer har elever valt både efter enskild skola och efter gymnasieprogram (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2008). Elevernas gymnasieval påverkas av de representanter som eleverna träffar på mässor, öppet hus och av elevambassadörer. Vi anser att skolorna använder sig av marknadsföring och visar en putsad fasad för gymnasieväljarna. Detta kan också få konsekvenser i att eleverna väljer gymnasieprogram efter andra premisser vilket kan innebära felval. Vidare profilerar sig skolorna med förslag på framtida arbeten dolda i de olika inriktningsvalen. En av våra intervjuer säger att hon kan bli mäklarassistent efter gymnasiet om hon väljer inriktningen juridik. Hon har hon valt ekonomiprogrammet och anledningen är just arbetsmöjligheterna inom det området.

Fyra flickor i vår studie menar att om de hade varit pojkar då skulle ha valt ett annat gymnasieprogram. Två av dem säger att det då hade varit mera ok att välja ett yrkesprogram. De flickor som svarat på frågan har också intresse av yrken som flest pojkar väljer. Det är fordonsprogrammet och byggprogrammet som nämnts i intervjuerna. De anser att dessa program inte är något val för flickor och har därmed valt bort dessa program. Tre pojkar anser också att de skulle valt annorlunda om de varit flickor. En pojke säger att om han var flicka skulle han istället för teknikprogrammet valt ekonomiprogrammet. De är påverkade av könsroller som idag finns i samhället och av de könsroller som finns i deras omgivning. De säger att de har valt efter intresse och att valet är deras egna men indirekt visar svaren att de är mer påverkade av omgivningen än vad de anar. Vi har i våra intervjuer fått fram att flickorna hellre väljer ett högskoleförberedande program därför att det ger dem större möjligheter att få bra ekonomiska förutsättningar och ett bra yrke. Detta visar sig statistik från

skolverket att till exempel omsorgsprogrammet har färre sökande än tidigare. Manliga yrken har bättre status, bättre betalt vilket kräver att flickorna behöver mer utbildning för att förändra könsrollerna i samhället. Därför tror vi att flickorna säger, om vi varit pojkar hade vi kunnat välja fordonsprogrammet och få lönenivån säkrad. Vi tycker inte att det är konstigt att pojkarna inte vill välja ett kvinnoyrke då faktum är att det ofta är sämre lönenivåer och att anställningsvillkoren är mindre fördelaktiga, till exempel deltidsanställningar. Detta stämmer också överens med Sandells avhandling som trycker på att både flickor och pojkar tar avstånd från kvinnliga domäner (Sandell, 2007).

Enligt vår studie är det fler pojkar som har föräldrar med akademisk utbildning som valt högskoleförberedande program. En av sju flickor har föräldrar med akademisk bakgrund, det är fler flickor som gör en så kallad klassresa och väljer otraditionell inriktning. I olika studier kan man läsa att flickor väljer att planera sina liv, utbildningsval och när i tiden bildandet av familj ska ske i större omfattning än pojkar (Dahlstedt & Hertzberg & Åhlund, 2008). Ett byte av samhällsklass innebär att flickorna skapar sig en samhällsposition med möjlighet att välja yrkeskarriär som också medför bättre lön och status. Enligt oss märks denna förändring i samhället då det finns fler kvinnor i ledande positioner vilket visar sig i att kvinnor idag skaffar familj allt senare. Det har enligt oss skett ett byte av fokus där kvinnor väljer att skapa familj efter att ha självförverkligat sina liv. Det ska bli intressant att se hur detta kommer att utveckla sig i framtiden.

Gymnasievalet och studie- och yrkesvägledningens betydelse

Studie- och yrkesvägledningens betydelse får enligt oss en direkt effekt på de val som eleverna gör. Enligt vår studie väljer eleverna efter den information de skaffat sig. Det innebär att de elever som kommer från en akademisk bakgrund har fått information till största delen från hemmet. De har fått information från föräldrar, syskon och anser därmed att de inte har behov av studie- och yrkesvägledningen på skolan som vi anser ger en mer objektiv information. Information kan fås via lärare, Studie- och yrkesvägledare, föräldrar, äldre syskon, kompisar, gymnasiemässor, öppet hus på de olika skolorna med mera. Vi tycker att det är viktigt att poängtera att den stora delen av information eleverna fått kommer från närstående och från skolor som försöker sälja in sitt eget koncept. Vi anser att den enda objektiva informationen faktiskt kommer via studie- och yrkesvägledningen som utgår från elevens egna intressen och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen kan enligt Lovén (2000) hjälpa eleverna att bistå med begränsning och sortering av information och valalternativ för att förenkla valprocessen. I våra intervjuer väljer i princip alla som har föräldrar med syskon eller föräldrar med akademisk bakgrund bort personlig kontakt med studie- och yrkesvägledningen. De anser att de vet allt och känner en stor tvärsäkerhet kring sitt val av gymnasieprogram. De säger att de har den information som är nödvändig och att studie- och yrkesvägledningen är till för dem som inte vet vad de ska välja. Likväl som de säger att yrkesprogrammen är till för dem som är skoltrötta. Detta visar att studie- och yrkesvägledningen fyller en viktig funktion och att den också behöver förändra sitt arbetssätt

för att nå ut till alla oavsett socioekonomisk bakgrund. Även Lovén (2000) anser att studie- och yrkesvägledningen fyller en viktig funktion i att nå ut till alla oavsett socioekonomisk bakgrund. Vi tror att detta skulle kunna minska antalet felval då vi inte tror att alla med akademisk bakgrund har en egen önskan om att gå ett högskoleförberedande gymnasieprogram. Genom studie- och yrkesvägledningen anser vi att de elever som kommer från ett icke akademisk bakgrund får större möjlighet att välja ett högskoleförberedande program. Vi anser att studie- och yrkesvägledningen kan motverka traditionella val genom vägledning och objektiv information.

Stöd från övrig personal kan också vara avgörande för de elever som har svårigheter i skolan. Vi tycker att det är viktigt med ett samarbete mellan studie- och yrkesvägledaren och övrig personal i skolarbetet då de besitter olika professioner. Genom övrig personal kan skolan tidigt fånga upp och stötta de elever som är i behov av särskilt stöd samt i ett tidigt skede sätta in studie- och yrkesvägledningen i form av motivationshöjande samtal, studieplanering med mera. Desto tidigare vägledningen påbörjas kan en realistisk målplanering formas. Det finns enligt oss en vinst i att dessa elever kommer till självinsikt i ett tidigt stadium för att kunna göra rätt gymnasieval vilket också kommer att motverka eventuella felval på gymnasiet. Vidare tror vi att det finns en fördel i att i ett tidigt stadium involvera föräldrarna för de elever som är i behov av särskilt stöd för att de ska få stöttning både från hemmet och från skolan. Vi ser en utvecklingspotential av samverkan på flera plan som kan ge synergieffekter i förmån för eleverna och deras gymnasieval. I vår studie har vi träffat två elever som har valt yrkesprogram på grund av bristande skolprestationer och som har haft en önskan om att gå ett högskoleförberedande program. De själva anser att det har varit otroligt viktigt med det stöd de fått från studie- och yrkesvägledning, övrig personal i samarbete med föräldrar. Då kraven idag i samband med gymnasiereformen 2011 har förändrats innebär valet av ett yrkesprogram att de inte per automatik får en högskolebehörigt till skillnad från tidigare reform.

Eleverna i vår studie upplever gymnasievalet som en stressituation. Det handlar om kraven på betyg, antagningspoäng, val av skola, rädsla för felval, inre press, prestationskrav och förväntningar från föräldrar. De uttrycker att de är svårt att välja och tiden för valet är kort då det är ett viktigt val. Flera nämner att i åttonde klass tänkte de inte så mycket på gymnasievalet och att i nian kändes tiden väldigt knapp och valet blev mer påtagligt. Det är under höstterminen i nian som allting händer. Eleverna ska sätta sig in i de olika programmen, klara antagningskraven och hinna reflektera och hantera över sin valsituation. Samtidigt tänker flera redan nu på tiden efter gymnasiet och det finns enligt oss en rädsla om felval och att inte kunna ta studenten tillsammans med sina kompisar. Flera säger att det värsta som kan hända är att få gå om ett år. Med tanke på gymnasiereformen 2011 har det blivit lättare att inom yrkesprogram och högskoleförberedande program byta program inom en rimlig tid då det finns programgemensamma ämnen (SFS 2010:02). I tidigare gymnasiereform fanns flera lokala skillnader mellan skolorna och inom programmen vilket gjorde det svårare att byta program. Möjligheterna att kunna tillgodoräkna sig de ämnen som är avklarade vid byte av program (SFS 2010:02) är idag lättare då de lokala skillnaderna inte längre finns. För skolorna kräver det resurser i form av logistik, skolekonomi, omställning för eleven och ur ett samhällsperspektiv är det en ekonomisk katastrof enligt vår åsikt, eftersom samhället då

betalar för fyra års gymnasietid i stället för tre. Vi anser att vägledning borde komma in yngre åldrar för att elever ska göra rätt val från början.

Flickor har andra strategier än pojkar, de tänker på framtiden och har en plan för sina liv (Trondman, 1994). Flera utav flickorna pratar om gymnasieprogrammet och att skaffa en bra grundutbildning för att senare få möjligheten att kunna välja utbildning. Flera av dem har andra planer enligt Ganetz & Lövgren (1991) efter gymnasiet, det handlar om att upptäcka världen, tjäna pengar, att självförverkliga sig själv innan steget till fortsatta studier och bildandet av familj tas. Till skillnad från flickorna säger pojkarna att de snabbt måste skaffa sig en utbildning och lyssnar gärna på sina förebilder. Pojkarna planerar för utbildning och yrke. Flickorna vill ha kvar sina valmöjligheter till ett senare tillfälle i livet och även valet av utbildnings och yrkesalternativ. Vi tror liksom Lovén (2000) att studie- och yrkesvägledningen har en viktig uppgift i att stödja eleverna i sin planering i utformandet av egna självständiga planeringar. Vid vägledningssamtal kan studie- och yrkesvägledaren hjälpa eleverna att vidga perspektiven och att bryta traditionella värderingar kopplade till könsroller. Enligt Sandell (2007) söker flickor vägledning i större utsträckning än pojkar och väljer också olika utbildningar. De flickor i avhandlingen som kom från en arbetarstad och valt ett yrkesprogram var också de som avstod från vidare studier om det innebar flytt till annan ort medan de flickor som kom från en medelklasstad eller akademikerstad menade att de gärna flyttade om det var det som krävdes för självförverkligande (Sandell, 2007).

Vi har frågat eleverna om hur studie- och yrkesvägledningen kan stötta elever i sitt gymnasieval. Eleverna har svarat de gärna skulle vilja haft tidigare information, stöd från övrig personal på skolan och hjälp med målbild. De har också en önskan om stöttning i form motivation från flera håll istället för en massa tjat. Detta bekräftar också det som vi tidigare diskuterat att det finns ett behov av samverkan mellan lärare, studie- och yrkesvägledning, övrig personal på skolan och föräldrar. Valprocessen är enligt oss idag allt för kort vilket skapar stress och kan påverka till felval.

Den nya gymnasiereformens påverkan i samband med elevers gymnasieval mellan högskole- och yrkesförberedande program

Den nya gymnasiereformen 2011 har trätt i kraft. Antalet program har minskats till arton nationella program sex högskoleförberedande program och tolv yrkesprogram. Syftet med regeringens reform (2008:112) var bland annat att tillfredsställa arbetsmarknadens krav på yrkesutbildad arbetskraft. Varför väljer då ungdomarna bort yrkesprogrammen? Hur tänker de kring fortsatta studier och arbete?

De ungdomar vi har intervjuat i vår studie kommer från två olika skolor och har svarat på frågor kring gymnasivalet och de faktorer som påverkat dem. I svaren kan vi utläsa att ungdomarna inte alls tänker på att tillfredsställa arbetsmarknaden utan att de i stället vill hålla alla dörrar öppna för framtida val. Detta kan vi också läsa i Hallandsposten (2012). Den nya gymnasiereformen innebär att om en elev väljer ett yrkesprogram inte per automatik får en

behörighet att söka sig till högskolan. Eleverna känner till att det finns skillnader mellan valet av högskole- och yrkesförberedande program. De känner också till att möjligheterna för studier på högskola och universitet inte självklart är möjliga om man väljer ett yrkesprogram. Vårt resultat visar också att eleverna är oroad över det faktum att de inte är säkra på om programmen är högskoleförberedande eller inte. Detta visar att då det finns en osäkerhet kring val av utbildning och yrke i framtiden så tar eleverna det säkra före det osäkra och väljer ett högskoleförberedande program. Vi tror att konsekvensen av denna valstrategi kan bli att fler elever hoppar av sina gymnasieprogram på grund av felval och på grund av att de inte valt efter sina intresseområden. Vi menar att eleverna har gjort strategiska val istället för val efter intresse. Trots detta säger eleverna att det gjorts ett självständigt val och att de valt efter intresse. När vi frågar om vilka program de valt mellan säger flertalet av dem att de funderat på ett yrkesprogram men inte gått vidare på grund av att de inte ger högskolebehörighet.

Debatten som pågått bland annat i tidningen lärarnas nyheter (2011) kring den nya gymnasiereformen har handlat om värdegrund och att det i och med den också kommer att skapas ett A- respektive B- lag där de som läst yrkesprogram behöver komplettera för framtida studier på högskola eller universitet. Eleverna verkar enligt oss tänka strategiskt och väljer därmed inte att låsa in sig på en utbildning eller ett yrke. Här finns enligt oss en risk att vi får en ojämn balans i samhället och en framtida brist på kvalificerad arbetskraft på de yrken som finns inom ramen av yrkesprogrammen. Samtidigt menar vi att detta förstärker de värderingar som finns kring valet av högskole- och yrkesförberedande program och ett A- respektive B-lag kan bli ett faktum. Utöver detta har regeringen också minskat antalet platser på högskolan för de elever som väljer att läsa till eller kompletterar sin utbildning via vuxenutbildningen. Detta kan innebära ett hinder för byte av yrke längre fram i livet. Många av eleverna i vår studie har inte tänkt så långt fram som till yrke efter gymnasiet men säger att de vill ha en bred grundutbildning och skjuter därmed fram valet till efter gymnasiet. De vill inte låsa in sig på en yrkesutbildning då de säger att den endast leder till ett enda yrke och att vägarna för andra alternativ är begränsade.

Det finns dock skillnader i valstrategier, vår studies resultat visar att de som kommer från en akademisk bakgrund inte känner behov att söka vägledning eller att ta reda på mer om yrkesprogrammen då de ser valet av högskoleförberedande program som självklart. Även Sandell (2007) och Trondman (1994) menar att dess ungdomar ser studier på högskola och universitet som självklara. De har blivit påverkade av föräldrar, andra närstående med akademisk bakgrund att välja ett högskoleförberedande program. De elever som kommer från en icke akademisk bakgrund har enligt vår studie känt mer behov av vägledning och hämtat information via den eller andra vuxna med akademisk bakgrund. Dessa elever har också följt med i debatten om skillnaderna mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. Inte heller dessa elever vill låsa in sig på en enda utbildningsväg. I vår studie har vi tre elever som valt ett yrkesprogram varav två har en önskan liksom andra elever att gå ett högskoleförberedande program men har fått avstå på grund av bristande skolprestationer. Detta kan kopplas till deras socioekonomiska bakgrund och deras kulturella kapital (Bourdieu, 2004). Här finns enligt oss en risk att ungdomar på ett tidigt stadium sorteras i olika fack där de som inte får tillräckligt med stöd i skolan har ett sämre utgångsläge och

alternativen då blir yrkesprogrammen som har andra antagningskriterier. I vårt resultat bekräftas även detta då eleverna säger att yrkesprogrammen är för de som är skoltrötta.

Syftet som regeringen (2008:112) hade med den nya gymnasiereformen 2011 var att öka statusen på yrken där det finns ett behov av yrkesutbildad arbetskraft och att tillfredsställa arbetsmarknaden. Vi anser dock inte att detta har lyckats då ungdomarna har tolkat skillnaderna och konsekvenserna mellan alternativen. Det verkar som att ungdomarna inte vill begränsa sina framtida utbildningsalternativ och yrkesalternativ. Vi ser risker med att ungdomar väljer ett högskoleförberedande program framför ett yrkesprogram. Det kan i andra ändan komma att finnas en brist på kvalificerad yrkesutbildad arbetskraft. Detta kan få konsekvenser för Sverige i framtiden då det kan bli många med akademisk utbildning. Vi frågar oss om pendeln kan svänga, om arbetslösheten kommer att öka bland de akademiskt utbildade istället för de yrkesutbildade? En annan risk är att arbetskraften inte blir lika välutbildad inom hantverksyrken och att Sverige eventuellt blir beroende av kvalificerad yrkesutbildad arbetskraft från andra länder. Vad blir då nästa steg?

Metoddiskussion

Vi funderade länge på valet av litteratur och vilka teoretiska ansatser vi skulle läsa vårt resultat med. Vi tycker att vi har funnit lämplig litteratur som gett oss verktygen att analysera samt gett tyngd åt vårt resultat. Det har varit en naturlig koppling mellan vald litteratur, avhandlingar och tidigare studier. Det finns många bra studier och avhandlingar vilket gjort att det har varit svårt att begränsa urvalet av litteratur. Vi hade med fördel kunnat använda oss av fler referenser. I vår studie har vi använt olika begrepp. Det har ibland varit svårt att begränsa sig då olika avhandlingar och litteratur använder sig av skilda begrepp som till exempel socialklass, socioekonomisk bakgrund, social bakgrund och akademisk bakgrund. Därför har vi valt att använda socioekonomisk bakgrund som enligt (SOU 2000:39) är det begrepp som används i forskningssammanhang. Då vi valt kvalitativa intervjuer har vi fått fram djupare beskrivningar och samband mellan svaren. Vi tycker inte det har varit relevant att använda annan undersökningsmetod. Vi tycker att det har fungerat på ett tillfredsställande sätt och att vi har fått svar på våra frågor. Förarbetet är det som har tagit lång tid då vi både tänkt på intervjufrågor och analysverktyg. Tack vare detta har vi på ett effektivare sätt kunnat analysera våra svar. Vi har befunnit oss på olika platser på jordklotet (Sydkorea) och olika platser i Sverige och har fått kämpa med tidsskillnader. Vi har använt oss av ett verktyg som heter Skype för att öka möjligheten att diskutera och skriva tillsammans genom skärmdelning. Vi har arbetat med ett originaldokument som vi turats om att skriva i. En av oss har arbetat dagtid och studerat på kvällstid vilket inneburit att vi skrivit på olika tider. Vi tycker själva att vi funnit fungerande arbetsformer trots att vi har olika tider att skriva på. Våra regelbundna möten och avstämningar har följt en strukturerad och gemensam tidsplanering. Det finns idag minst 100 originaldokument som skickats mellan oss. Vi har i god tid kontaktat studie- och yrkesvägledarna som hjälpt oss med urvalet. Framförhållningen och tidsplaneringen inför våra intervjuer har gett en god start på vårt arbete. Det hade varit en fördel för vår studie att få fram

ett mer strategiskt urval, tid och arbetets omfattning har begränsat dessa möjligheter. Vi har under arbetets gång fått en god kontakt med skolans personal och eleverna vilket skapat förutsättningar för en bra intervjumiljö. Det är enligt oss viktigt ur ett bemötandeperspektiv att förbereda och informera berörda personer. Vi tycker att det är en framgångsfaktor för att lyckas. Vi konstaterar också att vi har följt etiska överväganden som stämmer överens med forskningsetik. Vi tycker att det här är en viktig fråga och har under hela arbetsprocessen tagit hänsyn till detta. Etiska dilemman kommer alltid att finnas i det dagliga arbetet som studie- och yrkesvägledare, vi anser att det ska vara en naturlig del i vår framtida profession.

Förslag till vidare forskning

Med tanke på den nya gymnasireformen 2011 har gymnasievalet blivit allt viktigare. Eleverna beskriver att de är stressade och rädda för felval. Resultatet visar att eleverna tar det säkra före det osäkra och väljer ett högskoleförberedande program. Detta för att de inte vill begränsa sina möjligheter till högskoleutbildning i framtiden. Eleverna väljer bort yrkesprogrammen då de anser att det blir krångligt och besvärligt att ta till sig information om framtida valmöjligheter till högskolestudier. Vad händer med alla dessa elever som valt ett högskoleförberedande program för att säkra sina möjligheter till framtida studier. Har de valt rätt? Hur många har valt fel program? Finns det konsekvenser av den nya gymnasireformen? Vi tror att det är extra viktigt att fortsätta studera vidare kring genomströmningen i gymnasieskolan och då speciellt med tanke på de högskoleförberedande programmen.

Haugseth (20011) föreslår också vidare forskning kring vad gymnasireformen 2011 lett till, detta för att undersöka hur många av de elever som faktiskt valt att studerar på högskola eller universitet efter att de slutfört ett högskoleförberedande gymnasieprogram. Men också hur många elever på yrkeförberedande program som valt att komplettera sina betyg för att studera på högskola och universitet. Vidare föreslår hon studier kring hur förändringen i gymnasireformen 2011 har påverkat ungdomsarbetslösheten inom de yrkesområden som sammanfaller med de yrkesförberedande gymnasieprogrammen.

Sammanfattningsvis anser vi att det finns flera viktiga förslag till vidare forskning i samband med gymnasireformen 2011 och vad den har lett till, en kombination av vårt och Haugseths förslag till vidare forskning skulle ge en överblick över gymnasireformens inverkan.

REFERENSLISTA

- Backman, J. (2010). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Baruch, Y., & Sullivan, S. E. (2009). *Advances in Career Theory and Research: A Critical Review and Agenda for Future Exploration* (Journal of Management, 35:1542-1571). Norwich: Norwich Business School, Southern Management Association.
- Brinkman, S., & Kvale, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Bourdieu, P.(2004). *Praktiskt förnuft Bidrag till en handlingsteori* (G. Gimdal & S. Jordebrandt övers.). Uddevalla: (Originalarbetet publicerat 1994)
- Broady, D. 1988 osv web-version av uppsatsen Donald Broady, ”Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi”, pp. 59-88 i, Masskommunikation och kultur, NORDICOM-Nytt/Sverige, Nr 1-2, 1988. Uppsatsen bygger på bidrag till symposiet, Masskommunikation och kultur, arrangerat av FSMK (Föreningen Svenska Masskommunikationsforskare), Stockholm 4-6 maj 1987. <http://people.dsv.su.se/~jpalme/society/pierre.pdf> (20120302)
- Broady, D. (1991). Sociologi och epistemologi, Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin (PDF version april 2005. Baserad på DocBook XML och utgives av Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (Sociology of Education and Culture). <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-broady-91-book.pdf> (20120304)
- Dahlstedt, M., & Hertzberg, F., & Urban, S., & Åhlund, A. (2007) *Utbildning, Arbete, Medborgarskap*. Umeå: Borea Bokförlag
- Diemler, M., & Ali, S. R. (2009). *Integration social class into vocational Psychology: Theory and practice implications* (Journal of career assessment 2009:17:247)
- Forsberg, K., & Johansson, G.(2006). *Flickor är bättre än pojkar! En kvantitativ studie gällande gymnasieelevers motivation till skolarbetet ur ett socialt klass- och könsperspektiv, lärarutbildningen* (examensarbete 3:2 006). Stockholm: Gymnastik och idrottshögskolan, pedagogiska institutionen.
- Ganetz, H., & Lövgren, K. (red) (1991): *Om unga kvinnor – identitet, kultur och livsvillkor*, Lund: Studentlitteratur
- Giddens, A. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Haugseth, E. (2011). *Gy-11 Förstärkning av skolans sorteringsfunktion? En studie om ungdomars gymnasieval efter 2011 års gymnasiereform, lärarutbildningen Kalmar Växjö: Linnéuniversitetet, institutionen för pedagogik*
- Hodkinson, Phil & Sparkes, Andrew (1997) *Careership: A sociological Theory of career decision making*. British Journal of Sociology of Education, 18:1 29-44

Lidström, L. (2009). *En resa mot osäkra mål: Unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv*. Institutionen för specialpedagogik för barn och ungdomspedagogik, specialpedagogik och vägledning (avhandling för doktorsexamen, Umeå universitet, 2009).

Lovén, A. (2000) *Kvalet inför valet*. Lund: Studentlitteratur

Prop. 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i nya gymnasieskolan*. Stockholm
Utbildningsdepartementet

Sandell, A. (2007) *Utbildningssegregation och Självsortering/Om gymnasieval, genus och lokala praktiker*(Malmö studies in educational sciences No. 31) 2007. Malmö: Malmö högskola, Pedagogiska institutionen.

Schedin, G., Lundahl, L., Dresch, J., Gruffman, U., Honkanen, J., Lidström, L., Lovén., A & Nilsson, G. (red.) (2010) ”*planerande kvinnor och erfarenhetsbundna män - om vägen till högskolan*” *Att bana väg mot framtiden*. Lund: Studentlitteratur

Schog, F., & Idvall, M. (2003) *Kunskapsamhällets marknad*. Lund: Studentlitteratur

Skolverket 2004. *könsmönster i Förändring: En kunskapsöversikt om samtida könsmönster i skolan*. Stockholm

SFS 2010: 2039 *Gymnasieförordning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

SOU 2004:43 *Betänkande av utredningen om den könssegregerade svenska arbetsmarknaden*. Stockholm: Fritzes Offentliga publikationer

SOU 2008:112 *Yrkeskunnande en likvärdig sökväg till lärarutbildning mot yrkesämnen*. Stockholm: Fritzes Offentliga publikationer.

SOU 2000:47 *Mångfald i högskolan*. Stockholm: Fritzes Offentliga publikationer.

Trondman, M. (1994) *Bilden av en klassresa, sexton arbetarklassbarn på till högskolan*. Lund: Carlsson Bokförlag AB

Trondman, M. (1999) *Kultursociologi i Praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Trost, J. (2009) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

Öhrn, Elisabet (2002). *Könsmönster i förändring? En kunskapsöversikt Om unga i skolan*. Stockholm: Statens skolverk.

Referenser till elektronisk information

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.1514493-studier-eller-jobb-svart-gymnasieval>
(20120229)

<http://www.lararnasnyheter.se/tags/gy11> (20120528)

<http://www.hsv.se/densvenskahogskolan/utbildningpauniversitetochhogskolor/antagningtillgrundniva/urval/betygsurval.4.1db453f212664e532507ffe858.html> (20120315)

<http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4391/2.4437/farre-elever-pa-yrkesprogram-i-gymnasiet-1.161771> (20120430)

<http://www.skolvarlden.se/artiklar/flickor-gynnas-i-betygsinflationen> (20120331)

BILAGOR

Bilaga 1: Intervjuguide

Bilaga 2: Samtycke inför intervjuer

Bilaga 3: Analysverktyg

Bilaga 1

INTERVJUGUIDE

Personlig påverkan

1. Hur kände du när du skulle välja gymnasieprogram?
2. Hur svårt var det att bestämma sig?
3. Hur tänkte du då?
4. Hur tänker du nu?

Omgivningens värderingar och påverkan

5. Vilka personer har du pratat om gymnasievalet med?
6. Vilka tycker du var viktigast att prata med?
7. Vem lyssnade du mest på?
8. Vad tyckte de?
9. Vill du gå samma utbildning som dina föräldrar?
10. Vill arbeta inom samma område som dina föräldrar?
11. Vilken betydelse har det att du är tjej/ kille?
12. Hade du valt annorlunda?

Studie- och yrkesvägledningens påverkan

13. Hur har din studie- och yrkesvägledare stöttat dig?
14. Hur kan skolans personal bäst stötta en väljare i årskurs 9?

Avgörande påverkansfaktorer

15. Har den nya gymnasieskolan påverkat ditt val?
16. Vad var det som fick dig att besluta dig för studie- eller yrkesförberedande program?

Efter gymnasievalet

17. Känner du att du gjort rätt val?
18. Hur tycker omgivningen?
19. Är det något jag har glömt att fråga?

Bilaga: 2

2012-03-16

En förfrågan om samtycke inför intervjuer från en studerande på Umeå Universitet

Till föräldrar/målsman för ungdomar som vill bli intervjuade angående sitt gymnasieval

Jag heter Marina Johansson och studerar till studie- och yrkesvägledare, detta är en ödmjuk fråga om ert samtycke att göra en kortare intervju med era ungdomar och deras upplevelse i samband med gymnasievalet. Intervjuerna kommer tillsammans med andra intervjuer att vara underlag för en examensrapport. Ungdomarna kommer att vara anonyma. Rapporten syftar i stora drag till att få kunskaper kring ungdomars tankar, upplevelser samt vad som påverkat dem i samband med gymnasievalet. Vidare finns en önskan att få fram studie- och yrkesvägledningens betydelse.

Med förhoppning om ert samtycke!

Ni är naturligtvis välkomna att kontakta mig

Vänliga hälsningar från Marina Johansson

Mail: xxxx

Mobil: xxxx

Studerande på studie- och yrkesvägledarprogrammet

En förfrågan om intervjuer från studerande på Umeå Universitet

**DENNA UNDERSKRIFT LÄMNAS VID INTERVJUTILLFÄLLET .
Datum/tid: Tack på förhand!**

Jag ger härmed mitt samtycke för intervju.

.....

Datum

Målsmans underskrift

Bilaga:3

Analys verktyg

Namn på person

Vilka faktorer påverkar gymnasielever?

	JA	NEJ
SOCIOEKONOMISK BAKGRUND		
KÖN		

Sammanfattning:

Vilken betydelse har studie- och yrkesvägledning haft för dessa elevers val av gymnasieprogram?

	JA	NEJ
SOCIOEKONOMISK BAKGRUND		
KÖN		

Sammanfattning:

Hur har den nya gymnasireformen påverkat dessa elevers gymnasieval mellan högskole- och yrkesförberedande program.

	JA	NEJ
SOCIOEKONOMISK BAKGRUND		
KÖN		

Sammanfattning: